

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 21.

Lördagen den 13 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkareintyg:

Att häradshöfding *G. Kronlund* till följd af sjukdom (influenta) är förhindrad att under de närmaste dagarna deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på begäran.

Stockholm den 12 april 1901.

Erik Tengstrand.

Legitimerad läkare.

På grund af influenza och bröstkatarr är riksdagsmannen *Hans Holmlin* för närvarande förhindrad att bevista Riksdagens förhandlingar, hvilket härmed på begäran intygas.

Tanum den 7 april 1901.

H. A. Willén.

Provinsialläkare.

§ 3.

Herr talmannen yttrade: Återigen har döden skördat en framstående, förutvarande ledamot af denna kammare, då herr Gunnar Eriksson i Jemtland afidit. Under 18 år tillhörde han denna kammare och användes derunder i nästan alla Riksdagens förnämligaste utskott. Äfven sedan han afgått från kammaren, har han hållt åtskilliga allmänna värf i uppdrag från Riksdagen. Jag är öfvertygad

om, att kammaren gerna ser ett litet ord af hågkomst och erkännande intaget i dagens protokoll.

§ 4.

Statsrådet m. m. herr *J. E. von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 7 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 22, 23, 24 och 25.

§ 6.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.*

Till afgörande förelåg till en början särskilda utskottets n:o 3 utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:t nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete och till lag om ändrad lydelse af 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken, dels ock vissa inom Riksdagen väckta motioner.

Till förberedande behandling hade utskottet fått emottaga:

dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 39, hvori Kongl. Maj:t, under återopande af de vid propositionen fogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jemlikt § 87 regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till:

1:o lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete; och

2:o lag om ändrad lydelse af 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken;

dels ock fem särskilda inom Riksdagen väckta motioner, nemligen:

motionerna n:is 33 och 34, afgifna inom Första Kammaren, den förra af friherre *G. O. R. Lagerbring* och den senare af herr *O. V. Lundberg*; samt

följande inom Andra Kammaren väckta motioner:

n:o 163, af herrar *S. H. Kvarnzelius* och *L. G. Broomé* i Bårslöf;

n:o 169, af herr *P. Jönsson* i Färeköp; och

n:o 176, af herr *Hj. Branting*.

Utskottet hemstälde:

1:o) att Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete icke kunnat oförändradt antagas, ville i anledning af såväl Kongl. Maj:ts berörda proposition som den af friherre Lagerbring i ämnet väckta motion, n:o 33, — med afslag å herr Lundbergs motion, n:o 34, herr P. Jönssons motion, n:o 169, herrar Kvarnzelius' och Broomés motion, n:o 163, samt herr Brantings motion, n:o 176, — för sin del antaga ett af utskottet delvis omarbetadt förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete;

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

2:o) under förutsättning, att hvad utskottet ofvan under 1:o) hemställt vinner Riksdagens bifall, att Riksdagen måtte antaga af Kongl. Maj:t föreslagna lag om ändrad lydelse af 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer af, bland andra, herr *Lundberg*, som hemställt om bifall till den af honom väckta motion;

herr *Benedicks*, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande proposition, utskottets i ämnet afgifna förslag och samtliga motioner i ämnet, måtte uttala sin anslutning till principen om en riksförsäkringsanstalt för frivillig försäkring;

samt herrar *Lundström* och *Stephens*, som hafva instämt i herr *Benedicks*' reservation.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, lemnades på begäran ordet till

Grefve *Hamilton*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I afseende å föredragnings sättet tillåter jag mig föreslå, att ifrågavarande betänkande måtte sålunda företagas till afgörande,

att det måtte punktvis föredragas;

att det under 1:o) upptagna lagförslag föredrages paragrafvis och 1 § styckevis samt derefter stadgandet angående lagens trädande i kraft, ingressen och rubriken och slutligen utskottets hemställan;

att lagtexten till 1 § i det under 1:o) upptagna lagförslag måtte uppläsas, men för de öfriga paragraferna endast, derest yrkande derom göres; samt

att vid föredragning af nyssnämnda 1 § diskussionen må röra sig om den kongl. propositionen, hithörande motioner och utskottets hemställan i dess helhet, hvarjemte jag hemställer ej mindre,

att, för den händelse lagförslagen eller något af dem i vissa delar skulle komma att af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de bestämmelser, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föranledas, än äfven

Angående förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete m. m. att i afseende å paragrafernas nummerbeteckning utskottet må vidtaga sådana ändringar, hvartill kamrarnes beslut må gifva anledning.

Hvad grefve Hamilton sålunda hemställt blef af kammaren bifallet.
(Forts.)

Sedan utskottets under *punkten 1* gjorda hemställan blifvit uppläst, föredrogs

§ 1.

Enligt utskottets förslag skulle denna paragraf erhålla följande lydelse:

Varder arbetare skadad till följd af olycksfall i arbetet, vare i de fall, som i 2 och 3 §§ afses, arbetsgifvaren pliktig att utgifva ersättning enligt de i denna lag stadgade grunder.

Sådan ersättning utgår dock ej i något fall för skada, som den skadade uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet sjelf ådragit sig, eller som uppsåtligen förorsakats af tredje man, der denne icke haft ledning af eller uppsigt öfver arbetet.

Ersättningsskyldighet enligt denna lag åligger icke arbetsgifvaren, der ej den skadade under minst åtta dagar före olycksfallet varit hos honom anställd.

Med arbetare förstås i denna lag jemväl arbetsförman.

Kongl. Maj:t hade deremot för paragrafen föreslagit denna lydelse:

Varder arbetare skadad till följd af olycksfall i arbetet, vare i de fall, som i 2 och 3 §§ afses, arbetsgifvaren pliktig att utgifva ersättning enligt de i denna lag stadgade grunder.

Sådan ersättning utgår dock ej i något fall för skada, som den skadade uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet sjelf ådragit sig, eller som uppsåtligen förorsakats af tredje man, der denne icke haft ledning af eller uppsigt öfver arbetet.

Med arbetare förstås i denna lag jemväl arbetsförman.

Vid paragrafen fans fogad reservation af herrar friherre *Lagerbring*, grefve *Hamilton*, *Björklund*, *Asker*, *Göthberg* och *Trolle*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i 1 § oförändradt.

Efter det *första stycket* af ifrågavarande paragraf blifvit uppläst, anförde:

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Ehuru något förvar för utskottets principiella ståndpunkt här icke aktats nödigt, kan

jag för min del i alla fall icke uraktlåta att vid afgörandet af sjelfva principfrågan göra en del erinringar.

Jag tillät mig, när frågan förra gången var före i denna kammare, framhålla, att Andra Kammaren genom ett bifall till den då föreslagna, af utskottet förordade lagen skulle utan gagn för saken binda sig sjelf vid ett minimum, som den egentligen icke önskade, vid en principiellt oriktig utgångspunkt och vid ett lägre belopp för arbetarne, än hvad den skulle vilja gifva dem. I öfverensstämmelse med denna åskådning yrkade jag och många med mig då, sedan frågan fallit i Första Kammaren, att Andra Kammaren måtte ansluta sig till ett yrkande, framlagdt reservationsvis af herr Staaff, och som gick ut derpå, att man skulle skrifva till regeringen med begäran om ett nytt förslag, bygd t icke på ansvarspligtens, utan på försäkringens grund och äfven med större hänsyn tagen dertill, att det skulle kunna bli belopp, som något svarade mot hvad som kunde vara skäligt och billigt. Mot detta förslag kastade sig då med mycken ifver såväl utskottets vice ordförande — numera statsministern — som grefve Hamilton och andra utskottets talemän. Och resultatet blef också, att Andra Kammaren med 133 röster mot 83 beslöt sig för att vidhålla den då framlagda lagprincipen.

Man hade likväl kunnat hoppas, att regeringen, då frågan måste företagas till ny pröfning, skulle taga så mycken hänsyn till denna minoritet på 83 man, inom hvilken det dock helt visst fans en mycket betydande del af verkligt intresse för denna frågas lösning, så mycken hänsyn — säger jag — hade man kunnat vänta, att regeringen möjligen framlagt *alternativa* förslag, grundade dels på ansvarspligt, dels på försäkring. Äfven i Första Kammaren skulle man ju kunnat fullkomligt lika väl komma fram till ett antagligt resultat på den försäkringspligtens väg, som egentligen alla vilja ha, som på denna krokväg via ersättningspligt. Men det kom icke derhän, utan vi stå nu åter på grund af s. k. praktiska skäl, för att regeringen skulle få hvad som kallades en »fast grund» att stå på, inför samma resultat som förut.

Men inga majoritetsbeslut kunna emellertid göra svart till hvitt, och ingenting kan ändra den sanningen, att en oriktig princip, som man kommit in på, måste föra sina konsekvenser med sig och förr eller senare bringa fram missförhållanden, hvarigenom hela lagstiftningens bestånd och gagn aldeles sättas på spel.

Trots allt hvad majoriteten i denna kammare kan komma att besluta, står det lika fullt fast, att ansvarspligten måste vid tillämpningen medföra tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, der försäkringssystemet i stället skulle åstadkomma utjemning och mera försönlighet. Det står också fast, att ansvarspligtssystemet icke är betryggande, utan att enligt det förslag, som här föreligger, det mycket väl kan hända, att den ena efter den andra utaf de arbetare, hvilka skulle vara tryggade i sin rätt till ersättning vid olycksfall, dock finnas i verkligheten icke få någon sådan ersättning, därför att

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

arbetsgifvaren är insolvent, när det gäller att betala ut hvad han skulle betala. Det är endast i den mån, som man med ansvarspligtsystemet mera eller mindre skyggt och på omvägar närmar sig försäkringssystemet, som det är tänkbart, att man — låt vara provisoriskt — skulle kunna taga denna väg. Och jag skall i detta fall icke neka till att, när Riksdagens Andra Kammare i fjor gaf en majoritet för att man skulle försöka med samma system, regeringen kunde tänka sig, att det finnes praktiska skäl att så göra. Det var också i den votering, hvarom jag nyss nämnde, som det egentliga syndafallet begicks. Det var då Andra Kammaren svek försäkringstanken och gaf sig in på ett system, som i sjelfva verket ingen talare på fullaste allvar förordad.

Således, när man nu står inför uppgiften att förbättra denna ansvarspligtens väg så pass, att den blir åtminstone tillnärmelsevis och för en tid framkomlig, då kan och bör detta ske i första rummet genom att inrätta en riksförsäkringsanstalt, som verkligen kan upptaga så mycket som möjligt af den ansvarspligt, som eljest skulle åligga de särskilda arbetsgifvarne.

Det har ju också skett i detta förslag, så till vida att vi fått en riksförsäkringsanstalt till namnet. Vi ha fått en institution på statens bekostnad, som skall kunna upptaga precis hvad som lagen ålägger arbetsgifvaren att svara för, men hvad derutöfver är, det är efter utskottets och Kongl. Maj:ts mening utaf ondo. För denna riksförsäkringsanstalt har man afskurit möjligheten att i form af försäkring bereda arbetarne några högre belopp i ersättning än de fattighusbelopp, vid hvilka Kongl. Maj:t fortfarande velat binda Riksdagen i detta förslag; och man har gjort detta endast på den grund, att det i annat fall skulle kunna bli en osäkerhet i afseende å premierna, som kunde komma att inverka störande på ekonomien — liksom om det vore någonting så synnerligen sannolikt, att arbetsgifvarne under första tiden skulle i stor massa rusa till och taga försäkringar till större belopp än dem, lagen ålägger dessa att utgifva i ersättning. Denna invändning är uttryck för ett öfvermått af försigtighet, hvilken icke bort af utskottet beaktas, och den innebär till på köpet ett steg i orätt riktning, betydligt längre, än det Andra Kammaren sjelf ville vara med om i fjor, ty då ville man åtminstone gå in på att det var nog med att stanna vid att riksförsäkringsanstalten icke upptog försäkringar till högre belopp än tre gånger den summa, som i lagen var föreskrifven.

Man har vidare skurit bort möjligheten för riksförsäkringsanstalten att åtaga sig försäkringar under karenstiden.

Det ser ut, som om man härvidlag velat lemna åt de enskilda försäkringsanstalterna en stor latitud att röra sig på, och som om meningen vore att klafbinda riksförsäkringsanstalten, så att dess konkurrens, hvilken eljest enligt sakens natur bort bli ganska allvarlig, för de enskilda anstalterna icke måtte bli så synnerligen farlig.

Riksförsäkringsanstalten finnes således der, dess administration

skall betalas med statsmedel, men den blir så bunden i hela sin verksamhet, att man icke af densamma kan vänta synnerligen stora fördelar för arbetsklassen, och man kan icke heller vänta, att de arbetsgifvare, som önska på olika sätt komplettera lagens mångfaldiga brister, skola kunna göra detta genom anlåtande af riks försäkringsanstalten. Jag tänker dervid icke på och skall icke närmare inlåta mig på en sak, som nu icke i detalj föreligger, nemligen att hela riks försäkringsanstalten är afsedd att blifva en väsentligen byråkratisk organisation, att man sålunda icke gjort någonting för att i afseende på dess funktioner och verksamhet draga in de samhällslager, hvilka saken närmast rör, att man icke följt utlandets erkännansvärda föredömen att kalla såväl arbetsgifvare som arbetare att genom valda ombud sjelfva biträda vid dessa frågors afgörande. Jag betonar dock detta redan nu, derför att det är tänkbart, att, när ett förslag om en riks försäkringsanstalt härnäst föreligger, regeringen då skulle kunna taga i betraktande att ändra något på sin strängt byråkratiska åskådning, så mycket mera som denna riks försäkringsanstalt här i Sverige skulle få den grannliga och delikata uppgiften sig förelagd att afgöra hvilka särskilda öfverenskommelser må träffas mellan arbetsgifvare och arbetare af den räckvidd och beskaffenhet att helt och hållet kunna annullera lagens bestämmelser om ansvarspligt. När sådana göromål och ett sådant ansvar skola läggas på riks försäkringsanstalten, blir det gifvetvis dubbelt nödvändigt att icke inrätta den slentrianmessigt såsom ett vanligt embetsverk, utan i stället taga hänsyn till de nya socialpolitiska uppgifter, som skola åt densamma anförtros, och deri inrymma plats åt dem, som saken närmast rör.

Emellertid, om en sådan riks försäkringsanstalt, trots de brister jag här påpekat, ändock kan sägas representera ett framsteg hos lagförslaget sedan i fjol, jemfördt med den form, hvori det då af Kongl. Maj:t förelades Riksdagen, och om man således skulle kunna tänka sig möjligheten af att på den vägen tills vidare hjälpa sig fram med den kryckan, återstår dock en annan svårighet, nemligen den af mig förut berörda, att det kommer att inträffa fall, då gifvetvis arbetsgifvarens insolvens gör alla garantier för arbetaren fullkomligt illusoriska.

Efter våra svenska förhållanden hafva vi dock en säker, enkel och lätt utväg, hvarpå vi kunna ordna denna sak tills vidare, d. v. s. till dess vi alla bli ense om att säga ut hvad vi i sjelfva verket mena, eller att vi böra ha försäkrings-, icke ansvarspligt. Det skulle nemligen med tillhjälp af den redan afsatta arbetare försäkringsfonden så lätt kunna beredas ersättning åt dessa enstaka, olyckliga arbetets invalider, hvilka skola bli lidande derigenom, att lagen är så ofullkomlig. Det blefve en form af statsgaranti, som icke behöfde innebära något som helst afskräckande och som på grund af sin rent provisoriska karakter komme att röra sig i mycket blygsamma dimensioner.

Nu skall jag be att i detta sammanhang få något upptaga

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

det resonnement, som finnes i slutet af utskottets betänkande, eller rättare sagdt uti en af de reservationer, som åtfölja detsamma, det nemligen, der herr Benedicks behagar på ett för honom egendomligt sätt med siffror söka visa, att denna statsgaranti, som jag tillåtit mig motionsvis föreslå, skulle verka helt och hållet revolterande samt bli en ruinerande och svår affär för staten. Han beräknar der, att endast för 200 sådana arbetare, som skulle, så att säga, falla mellan maskorna i nätet, med hvilket man afser att skydda arbetarne genom denna lag, skulle fordras en årlig utbetalning från statens sida af 1 million kronor. Men huru beräknar han då dessa siffror? Det är karakteristiskt för den mannens sätt att räkna. Om man slår upp den Gullbergiska statistiken rörande olycksfall i arbete under år 1897, finner man, att det har in alles i Sverige inträffat 9 sådana svåra olycksfall som de, hvilka skulle ersättas enligt lagen med 300 kronor. Denna siffra, 9, af olycksfall af den beskaffenhet, att de kunna anses såsom de värsta, hindrar icke herr Benedicks att räkna, att 200 sådana årligen skulle inträffa, der arbetsgifvaren vore insolvent! Detta är ett dråpligt resonnement och behöfver endast fastnaglas till protokollet.

Om man ser på, huru många olycksfall, som öfver hufvud taget medfört varaktigt men för framtiden, visar den Gullbergiska statistiken, att antalet af dylika olycksfall för 1897 utgjorde 495. Om således af dessa redan nu genom frivillig försäkring är täckt bortåt $\frac{1}{3}$, blir det qvar omkring 300. Man förstår således, att huru man än räknar, är herr Benedicks' siffra af 200 personer, som årligen skulle blifva lidande genom arbetsgifvares insolvens, en bland de mest fantastiska beräkningar och ett försök att på siffrornas väg vrida denna ersättnings- och ansvarspligt in absurdum. Han bör öfver hufvud taget icke sysselsätta sig med siffror, utan hellre inskränka sin verksamhet till sådana helt och hållet herostratiska satser, som gå igen från i fjol i hans reservation i år, huru denna ansvarspligt skulle hafva till resultat, att »folkökningen skulle motverkas och prostitutionens utveckling främjas.» Då är han inne på ett område, der ingen motsäger honom, utan man hör med vördnad och undran på honom. Men, som sagdt, siffror borde han låta bli.

Om man nu — för att nu återgå till Kongl. Maj:ts och utskottets förslag — möjligen skulle kunna säga, att, med riksförsäkringsanstalten såsom ena kryckan och med kanske under något följande år införd statsgaranti såsom den andra, man skulle kunna hjälpa sig under en öfvergångstid, så kunde man ju tänka sig, att ansvarspligtens väg ändå på det sätt, som här föreslagits, vore möjlig att beträda. Äfven om man alltså vore villig att för den kära husfridens skull göra ett sådant medgifvande, kommer man emellertid, så fort man något närmare granskar förslaget, genast åter till punkter, hvilka måste väcka motvilja mot hvarje sådant afsteg från den principiellt rigtiga vägen.

Jag kommer då först till *beloppen*, som fortfarande äro i år

föreslagna att utgå med högst 300 kronor. Men, såsom jag nyss anförde, må vi icke låta hypnotisera oss af denna siffra, 300 kronor, ty det är, såsom herrarne hörde, endast i 9 fall af 495, som verkligen ett så relativt högt belopp kommer att utgå. I en paragraf stadgas en viss norm för procenträkningen af till huru mycket skadan skall taxeras. Och resultatet blir, såsom hvar och en förstår, att medelbeloppet visst icke blir några 300 kronor, utan kanske 150 kronor och sannolikt ännu något derunder.

Med sådana slags belopp såsom ersättning för invaliditet kan man omöjliggen komma ifrån att instämman med hvad herr Hedin förra året, när denna fråga var före, yttrade, nemligen att det var »en godtycklig allmosa», som föreslogs att gifvas, och att det alls icke var fråga om att verkligen uppfylla en skyldighet af social rättfärdighet. Detta skulle endast kunna ske derigenom, att beloppen verkligen sattes — såsom det blifvit gjordt i hela den civiliserade världen, der denna fråga är löst eller håller på att lösas — i proportion till lönen, så att man en gång för alla komme ifrån den specifikt svenska föreställningen, att dessa fattiga 300 kronor skulle vara någon sorts minimilön, som det skulle ensamt åligga arbetsgifvaren att garantera, medan allt hvad derutöfver är helt och hållet faller inom området för arbetarens fria verksamhet att försöka skydda sig så godt han kan — eller helst icke kan.

Detta är ju en punkt i förslaget, som synes mig så afgörande, att endast den är tillräcklig att tvinga till att från arbetarens punkt helt och hållet ställa sig likgiltig gent emot den föreslagna lagen. Ty man kommer ej blott in på *det*, att man från början får alltför låga belopp — belopp, som stå i den mest skärande motsats till de ständigt stigande lefnadskostnaderna, utan det är dessutom gjordt försök åtminstone att grunda dessa låga belopp på en *princip*, nemligen att endast för den lägsta delen af lönen skall arbetsgifvaren ansvara. Och med kännedom om huru arbetsgifvareintresset tager sitt uttryck särskildt i kammaren här bredvid, och med kännedom exempelvis, huru det tager form i reservationer, sådana som den af mig nyss omnämnda, kan man ju förstå, hvilket herkulesarbete det skulle vara, om man en gång slår fast denna princip, att få den rubbad ur vissa hjernor och att få ur dem den föreställningen, att nu halva vi gjort tillräckligt, derigenom att vi velat garantera den lägsta delen, den lägsta bråkdelen af lönen. Man kommer icke så lätt vidare fram mot den riktiga grundsatsen, om man slår fast en oriktig. Detta skulle binda mer, än om man öfver hufvud taget icke hade en sådan här lag om ansvarspligt.

Huru man befinner sig på det sluttande planet, då det gäller dessa belopp, det visar erfarenheten från i fjol till i år. I fjol gjordes dock en ansats, att man åtminstone ej skulle gå under hvad som bjöds af regeringen år 1891. (För 10 år sedan ansågs det ju, att man skulle stanna vid 360 kronor.) Och ett af kammarens två stora partier fattade ett högtidligt beslut, att det ansågs 360 kronor

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

icke för högt och att man skulle försöka pressa upp beloppet till åtminstone detta, något bättre än 300 kronor. Hvad blef resultatet? Jo, att det icke gick i voteringen — och att man redan nu har resignerat på det hållet. Flere af dem, som då såsom utskottsledamöter voro lifligt för 360 kronor, hafva nu utan reservation fogat sig i 300 kronor och marscherat snällt baklänges ned till detta belopp, för att det ändå, såsom det heter, skulle vinnas *något*. Och detta sker samtidigt med att begäran om dyrtidstillägg ligger på Riksdagens bord, fullt befogadt för de lägre statstjänarnes del, och under det från alla håll erkännes, att det mycket väl behöfves *stegring* i stället för att komma med sådana yttersta afknappningar!

Det gör verkligen ett nedslående intryck att se, huru utskottet fortfarande vidhåller en absolut ohållbar ståndpunkt endast af dessa s. k. opportunitetsskäl, hvilka dock icke borde få i en så allvarlig fråga som denna åstadkomma ett totalt snedvridande af en verkligt stor reform, hvilken, såsom det heter, man nu skulle göra för arbetareklassens bästa.

Utskottet har för sina belopp äfven några andra skäl, liksom Kongl. Maj:t, emot någon förhöjning af ersättningarna. Det har af justitieministern anförts, att lagstiftningen i åtskilliga europeiska länder stannat vid lägre ersättningsbelopp än de af Kongl. Maj:t nu föreslagna. Jag tror, att det varit klokt af utskottet att icke så utan vidare göra denna sats till sin egen, som utskottet gjort genom att införa densamma i sin motivering — med instämmande. Det visar sig nemligen och har uti min motion närmare framlagts, huru dermed förhåller sig, att denna sats icke är fullt riktig, utan att, om man verkligen tar reda på förhållandena, det är ganska annorlunda stäldt i dessa andra länder, på hvilka Kongl. Maj:t åberopar sig.

Hvad först *Danmark* och *Schweiz* beträffar, är jemförelsen helt och hållet utesluten därför, att olycksfallsersättningen i dessa länder är byggd på kapitalersättnings- och icke på lifräntesystemet. Och säga hvad man vill, är det dock ett känt faktum, att en arbetare, hvilken blifvit skadad, naturligtvis — i fall han icke råkar särskildt illa ut — kan göra sig bättre gagn med ett kapital af måttlig storlek, som han får på en gång, än med en lifränta, som nått och jemnt håller honom utanför fattigvården, ja, kanske icke är större, än att han många gånger behöfver stöd och hjälp derifrån.

Hvad *Finland* beträffar, så vill jag också erinra derom, att der utgår lifräntan med 60 procent utaf den der högst beräknade arbetslönen, och lönerna stå der faktiskt lägre än hos oss, så att ojemnheterna der icke äro så skriande, som de genast från början skulle blifva här i landet. I Finland är man för öfrigt ganska ense om nödvändigheten att höja dessa räntor.

Hvad slutligen *Storbritannien* beträffar, är det äfven uppvisadt, att det der på intet sätt förhåller sig så, som Kongl. Maj:t sagt, utan de siffror, som Kongl. Maj:t anført, äro i högst väsentlig

mån vilseledande. Högsta veckoräntan, som der utgår, är 18 kronor. Således 3 gånger så mycket, som af Kongl. Maj:t föreslagits. Kongl. Maj:ts uppgift är blott ett försök att gruppera siffror på ett förmånligt sätt för ett visst ändamål och syfte. Men det är icke riktigt att söka framställa det så, som om i England arbetarne blifvit afspisade med tillnärmelsevis så små, ömkligt låga belopp, som här i landet nu föreslås.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Redan beloppens storlek är därför för mig, i år liksom i fjol, ett skäl, hvarför det synes mig vara fullkomligt omöjligt att kunna vinna något intresse för antagandet af Kongl. Maj:ts förslag.

Ett annat och dermed fullt jemförligt skäl beträffar *karens-tiden*, för hvilken dessa 60 dagar fortfarande blifvit satta, och i år med större käckhet än någonsin förut. Utskottet försvarar detta dermed, att det är rätt och billigt, att arbetarne sjelfva få bära en viss andel af dessa bördor. Det framhålles af utskottet, att arbetsgifvarne ej ensamma böra godtgöra dessa offer. Ett dylikt åskådnings-sätt synes till en början antagligt nog, heter det, men dess tillämpning lägger så stora bördor på arbetsgifvarne, att en ogynsam återverkan på den industriella utvecklingen deraf kunde befaras. Och därför är instiftandet af denna långa karenstid ett steg ytterligare baklänges, som utskottet nu tagit, när utskottet helt har genom detta resonnement accepterat den ohållbara ståndpunkten, att olycksfallersättningens bördor skola till rätt väsentlig del bäras af *arbetarne!*

Det är så mycket mer förvånande att läsa detta tal, om hvilka orimliga bördor läggas på arbetsgifvarne, då det ju icke kan vara utskottet eller Kongl. Maj:t främmande, att det öfverallt i verlden för öfrigt är så inrättadt, att arbetsgifvarne få bära dessa bördor. Så vidt jag kan erinra mig, är det väsentligen endast i Österrike, som arbetarne betala eu liten del med, men huru liten är icke denna del! Det är endast 10 procent, som bringas upp genom arbetarnes bidrag, under det att 90 procent betalas af arbetsgifvarne.

Här i landet heter det nu, att vår svenska industri, om hvars uppblomstring eljest föres så stort tal — icke minst i dessa dagar — omöjligen skulle kunna bära de bördor, om hvilka det öfverallt annorstädes i verlden ansetts såsom ett rättvisst socialt kraf, att de åläggas industrien. Detta är — synes det mig — ett resonnement, som det är bra svårt att följa med och förstå, och man måste ovilkorligen komma att tänka på skilnaden mellan, huru bekymrad man nu är för dessa små bördor, som en försäkringslag skulle ålägga industrien, men med hvilket lätt hjerta man i ett annat sammanhang talar om huru vår nationalförmögenhet vuxit så ofantligt, att, huru stora bördor som helst, som skulle anses lämpliga för ett visst ändamål — herrarne förstå nog alla hvad jag menar — mycket lätt skulle kunna uttagas af ett så förmöget folk som det svenska. Det skulle icke vara någon svårighet att *då* göra offer på ett eller annat tiotal millioner, och det kommer alls icke an på, om man räknar så noga då; men när det gäller att lägga en liten börda till förmån för

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

dem, som skapat den industriella rikedomen, då blir det ett annat ljud i pipan. Då är det icke längre någon ljusmålning och blomstermålning, utan allting är svart och mörkt, och det kan omöjligen ske på annat sätt, än att arbetarne sjelfva få vara med och genom sin långa karenstid bidra till sin olycksfallsförsäkring.

Jag vet för öfrigt icke rätt, huru utskottet tänkt sig detta. Det synes mig, som om utskottet gjort sig skyldig till åtskilligt hvart annat motsägende resonnement. På sid. 39, der utskottet polemiserar mot herrar Kvarnzelius och Broomés motion angående karenstidens nedsättning, heter det, att arbetarne kunna genom sjukförsäkring för ett ringa belopp sjelfva undanrödja denna olägenhet, men när man vänder bladet och läser de första raderna på sid. 40, finner man, att utskottet säger, att hvarje utredning saknas angående storleken af de bördor, som genom väntetidens förkortande skulle påläggas vårt lands industri. Har utskottet så fort — endast efter några rader — glömt, att det blott var ett ringa belopp, som behöfdes för att ersätta denna sak? Och hvilkendera af dessa båda, inbördes hvarandra motsägende satser är det, utskottet egentligen vill stå för? Att döma af det resonnement, som utskottet fört på sid. 20, vill det synas, som om det vore den senare, eller att det verkligen vore fråga om afsevärda belopp. Men hvarför skall utskottet då så nonchalant kasta om saken och säga, att arbetarne sjelfva kunna genom ett ringa belopp undanrödja denna olägenhet? När det sålunda gäller, att arbetarne skola få betala, blir det så litet, att det icke är att tala om, men kommer det på industrien, på arbetsgifvarne, blir det stora och mycket betungande bördor, om hvilka hvarje utredning saknas och som omöjligen kunna påläggas vår svenska industri!

Hvad tjenar det emellertid till att diskutera hela denna fråga, när svaret från dem, som deri föra utskottsmajoritetens talan, ganska visst blir det, att det kan vara mycket riktigt och rätt åtskilligt af hvad som här säges, men här är icke fråga om att komma fram till hvad som är rätt, till ett förslag, som är godt och verkligen uppfyller sitt ändamål, nemligen att åstadkomma för arbetarne en verkligt betryggande ersättning, när de drabbas af olycksfall, utan det är endast och allenast fråga om att få igenom *något* och att nu göra en liten början. Jag kan för min del icke vara med om detta resonnement. Jag tror, att en sak af så ofantligt stor vikt som denna icke bör få tagas i en sådan stämning af trötthet, att man, snart sagdt, icke bryr sig om, *huru* det göres, blott det *ser ut*, som om någonting gjordes. Det är, som om man nu stått så länge stilla på samma punkt, att Riksdagen eller åtminstone åtskilliga inom densamma kände ett behof af att röra på benen för att marschera, men om man verkligen går framåt, derpå kommer det icke an, utan hufvudsaken är, att det sker en liten bengymnastik, så att intrycket på aflägsna åskådare är: »de der röra sig i alla fall.» Det förefaller mig, som om allt för mycket af detta resonnement och detta betraktelsesätt har besjälats utskottet i denna sak, då det endast och allenast satt

såsom sitt mål att gå in på den ena försämringen efter den andra, blott det kan hända, att det sväljes af kammaren här bredvid.

Och frågar man sedan, huru det kommer sig, att det finnes utsigt, att det skall sväljas af nämnda kammare, skall man finna, att detta icke beror på någon vaknande insigt inom senatorskretsar om att försäkringen eller ansvarspligten nu är bättre ordnad än i fjol, utan endast och allenast af ett ändradt allmänpolitiskt läge, helt enkelt af Första Kammarens svärmeri för den lillpreussiska härordning, hvarmed Kongl. Maj:t vill lyckliggöra oss. Det är dessa känslor, dessa strömningar, som nu skulle exploiteras i syfte att gifva den kammaren ett sken af reformvåulighet — jag säger ett sken, ty det är icke en verklig reform, som blir genom detta förslag genomförd.

Jag lemnar derhän, huruvida denna politik annars kan vara fullt lämplig, men mig bär det emot att komma in i en dylik kompromissatmosfer, icke minst därför, att jag är fullt öfvertygad om att massan af dem, hvilka man vill lyckliggöra med detta förslag, kanske ännu icke så nog se, huru *litet*, som verkligen erbjudes dem. De låta kanske med hjälp af en viss press hypnotisera sig delvis af siffran: 300 kronor, och af de orden, att man nu har tagit ett första steg, låt vara ofullständigt, på den sociala reformlagstiftningens väg. Men de skola dock mycket fort komma till insigt om hvad det är för en småsak, som bjudes dem, att endast 5 procent af alla olycksfall falla under denna lags bestämmelser, under det att de 95 procenten få sköta sig sjelfva. Genom den omenskligt långa karenstiden skola de vidare snart finna, att de, som redan nu äro försäkrade, komma att få det sämre stäldt, icke bättre, därför att de enskilda bolagen försäkra dem från olyckshändelsens inträffande, under det att de nu icke skulle få någonting under dessa 60 dagar. De skola också med allra snaraste finna, huru litet de få, och det blir ju det, som kommer att göra det mesta intrycket på dem, när det går upp för dem, att man här blott afspisat dem — jag upprepar herr Hedins ord — med »en »godtycklig allmosa» i stället för att gifva dem hvad som helt enkelt är deras *sociala rätt* att erhålla. Då tror jag, att det sken af reformvänlighet, som Första Kammaren ett ögonblick sökt att få i landets ögon, skall ganska hastigt dunsta bort igen. Men då kan det tyvärr också hända, att den fångst, man sökt vinna der inne, är inkasserad och inhöstad.

Jag är för min del säker på att denna reformvänlighet är af samma slag, som — för att nu taga ett exempel från ett annat område, nemligen rösträttsfrågan — visades genom talet om 700-kronorsstreck, högstsaligt i åminnelse. Det var något, som hvar och en, som var en upprigtig reformvän, när det framkom från början afvisade såsom en orimlighet, som endast var ett sken af en reform, som icke kunde tagas upp till allvarlig diskussion af dem, som verkligen ville, att en förändring skulle ske. Det var ett sätt att gå omkring saken och, såsom jag nyss yttrade, ett sätt att stå och

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.*
(Forts.)

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

stampa på stället marsch, fastän man sökte inbilla folk, att man verkligen rörde sig framåt. Det förhåller sig nu, enligt min tanke, icke bättre med det föreliggande förslaget, och jag kan för min del icke vara med om att på detta sätt vara »praktisk», vara opportunist efter anvisningar, sådana som man kommer att få höra dem här. Jag kan för min del icke vara med om att gå *den* praktiska politikens väg, som går ut på, att man nöjer sig med precis hvad som helst, bara det blir ett sken af att någonting blir utträttadt. Vi måste se på denna fråga sakligt och opartiskt, jemföra vårt lands ställning i den med andra länders i Europa, och vi måste se på hela den utveckling, som gjort sig gällande i dessa spörsmål. Jag måste då bekänna, att jag för min del ser det förslag, som här föreligger, såsom ett *fattigdomsbevis för Sverige som kulturland* i vårt nybörjade 20:de sekel, och främst af detta skäl, herr talman, är det mig fullständigt omöjligt att gifva min röst för Kongl. Maj:ts förslag.

Statsrådet och chefen för civildepartementet herr von Krusenstjerna: Då den siste ärade talaren nu slutat sitt anförande med ett yrkande på rent afslag — ett resultat, hvartill man på grund af den motion, han väckt i ämnet, egentligen icke haft anledning att tro, att han skulle komma till — ber jag genast få upptaga till besvarande något af hvad han här yttrat.

Han grundade visserligen icke det hufvudsakliga skälet för sitt afslagsyrkande på det af honom redan många gånger förut framställda påståendet, att förslaget skulle vara hygdt på en oriktig princip, att ansvarspligt sålunda skulle vara oriktig och att obligatoriskt försäkrings-tvång skulle vara den riktiga grundsatsen, men då han i början af sitt anförande dröjde vid detta, då han sedermera upprepade det och då han erinrade om att denna åsigt delas af många andra, vill jag något stanna dervid.

Det torde dock icke vara skäl att här åter upptaga tvisten om hvilken af dessa båda principer i grunden är den riktigaste — den frågan talades så mycket om för snart ett år sedan — utan jag vill nu endast fästa mig vid hvad som har tillkommit under det år, som gått, sedan frågan senast debatterades i denna kammare. Derom yttrar sig den ärade talaren i den motion, han afgifvit, i det han säger, att grundsatsen om obligatorisk försäkring oemotståndligt fortsatt sin triumferande frammarsch genom världen. Det är ju ett vackert, välklingande uttryck detta, men jag hemställer till herrarne, om det är stort mera. Hvad finnes i motionen åberopadt till stöd för att visa den nämnda principens triumferande frammarsch genom världen? Jo, uttalanden vid en social-politisk kongress i Paris sistlidne sommar. Men vi kunna väl vara ense derom, att man, med all aktning för åtskilliga af dem, som bevistade dessa talrika kongresser — uppgående säkerligen till flera hundratal — hvilka gingo af stapeln i Paris under verldsutställningen derstädes förra året, dock icke kan tillmäta dessa kongressers uttalanden någon särdeles stor

betydelse. Vi veta alla, hurusom tillträdet till dem stod öppet för en hvar, som ville erlægga den bestämda, ofta ganska blygsamma inträdesafgiften, med hvilken var förenad förmånen af tillträde till expositionen och åtskilliga andra fördelar. Det var icke sådana kongresser, vid hvilka de olika staternas representanter ega rättighet att göra några för respektive stater bindande uttalanden. Vid den nämnda social-politiska kongressen var, så vidt jag vet, icke England i ringaste mån representeradt.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Vidare framhölls, att tanken om det obligatoriska försäkrings-tvånget mer och mer tränger sig fram i Belgien. Det är ju möjligt; det är något, jag ej kan bestrida. Men åtminstone har den tanken ej trängt sig fram så, att den tagit sig uttryck i någon lag.

Men hvad är å andra sidan att anföra från den gångna tiden? Först må vi omnämna förhållandena i Schweiz. Såsom vid diskussionen förlidet år omförmäldes, förelåg då till afgörande af schweiziska folket ett förslag om tvångsförsäkring, ett det mest fullständiga och genomgripande förslag, som i det fallet kunnat framläggas. Och hvad blef resultatet? Såsom justitieministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet erinrar, blef detta förslag förkastadt af det schweiziska folket med stor pluralitet. Nu säger visserligen den ärade talaren i sin motion, att denna sak icke är att fästa sig vid; och han åberopar såsom bevis derför yttranden, som skola visa, att det schweiziska folket icke förstode denna sak, emedan det vore för många lagparagrafer — det vore icke folket på den allmänna ömöröstningen, man skulle hysa förtroende till, utan dess delegationer. Ett sådant uttalande om det schweiziska folket är dock både i allmänhet något underligt — detta saknar icke vana vid att fatta beslut genom referendum — och alldeles särskildt egendomligt, då det åberopas från det hållet.

Vidare böra vi här omnämna Nederländerna. Der framlades ett förslag om fullständig tvångsförsäkring, men det förkastades. Det nya förslag, som blef antaget, har tvångsförsäkring, men med ett tilllägg af ganska stor betydelse, gående ut derpå, att arbetsgifvare mot ställande af borgen kan fritagas från försäkringstvång och öfvergå till ansvarspligt. Der finnas således båda principerna bredvid hvarandra.

Slutligen har under det förra året en ny lag i detta ämne kommit till stånd i Spanien. Der har under år 1900 antagits en lag om ersättning för olycksfall i arbetet, byggd på principen om ansvarspligt.

Jag frågar då: kan man med sanning säga, att principen om tvångsförsäkring har gått framåt under det gångna året? Jag tror det icke. Om man ser efter, hvilka länder som antagit den ena grundsatsen och den andra, måste man erkänna, att saken ingalunda är afgjord. Det är Tyskland, som gjort början. Om nu den der genomförda grundsatsen vore den allena principiellt rigtiga, borde man ju kunna antaga, att under de många år, som sedan dess för-

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts)*

flutit, Europas kulturstater skulle hafva följt Tysklands exempel. Huru ställer sig nu saken? Å ena sidan stå, såsom jag redan förra året erinrade, Tyskland, Österrike, Italien, Norge, å andra sidan de två stora industristaterna England och Frankrike, vidare Danmark, Finland i viss mån och nu senast Spanien. Nederländerna stå mitt emellan med tvångsförsäkring, men med möjlighet för arbetsgivare att mot ställande af borgen fritagas derifrån. När så är förhållandet, synes det mig, som om de båda grundsatserna kunde sägas stå såsom ungefär lika berättigade vid sidan af hvarandra. Intet land har velat blindt följa Tysklands exempel, utan hvarje land har pröfvat förhållandena efter sitt eget lands särskilda institutioner.

Men den grundsats, hvilken, för att begagna det citerade uttrycket, gjort sin »triumferande frammarsch genom världen», är grundsatsen om ersättningspligten, om arbetsgifvarnes eller rättare sagdt industriernas skyldighet, när dessa äro yrkesfarliga, att gifva understöd åt de skadade arbetarne. Det är den grundsatsen, som oemotståndligt tränger sig fram, en grundsats, som hos oss återinträdde — ty den fans för lång tid tillbaka äfven hos oss — i lagstiftningen genom 1886 års lag om ersättning för skada till följd af jernvägsdrift; och det är den grundsatsen, som jag hoppas nu skall taga ett stort steg framåt.

Jag vill således icke erkänna, att den grundsats, på hvilken det kongl. förslaget är bygd, är oriktig. Men förslaget har, sådant det nu framlagts, upptagit jemte principen om ansvarspligt äfven, såsom herrarne alla veta, idén om en riksförsäkringsanstalt. Derigenom går förslaget, såsom ock den föregående talaren erkänt, en medelväg. Derest det sålunda vid tillämpningen skulle befinnas vara riktigare att öfvergå till försäkringstvång, är möjlighet dertill gifven. Detta är, synes mig, ett företräde hos det kongl. förslaget, att det börjar med en grundsats, som jag tror är riktig, men på samma gång tager med en institution, hvilken medgifver en öfvergång till den andra principen; en dylik öfvergång vore deremot ej möjlig, om man började i motsatt riktning. Detta om detta.

De kardinalfel, som enligt den föregående talarens mening skulle vidlåda det kongl. förslaget, voro samma saker, som anmärktes vid frågans behandling förlidet år, nemligen de låga beloppen och den långa karenstiden.

Hvad de låga beloppen angår, vidhåller jag gent emot honom, att dessa belopp obestriddigen äro högre än de, som i Finland äro bestämda; och gent emot honom tror jag mig kunna påstå, att lefnadskostnaderna i Finland icke äro billigare än hos oss, åtminstone att döma af uppgifter om löner och dylikt. Hvad Danmark angår, vexlar der kapitalbeloppet mellan 4,800 och 1,800 kronor; enligt föreliggande förslag är högsta beloppet vid fullständig invaliditet 300 kronor, hvilket kapitaliseradt utgör för en 45 års arbetare 5,100 kronor — således ett högre belopp än i Danmark. Det är alldeles tydligt, att herr Branting betraktar saken ur arbetarnes synpunkt,

och det är då helt naturligt, att han söker bereda dem så god ersättning som möjligt. Men, mina herrar, regeringen får ej se saken endast ur denna synpunkt, utan ur båda parternas, arbetarnes och arbetsgifvarnes. Och då kan regeringen, jag vågar upprepa det, ej komma till ett högre belopp än det föreslagna, ty man måste se till, att icke industrien blir för mycket betungad. Det är dock en kostnad af 2 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, som med ett arbetareantal af 300,000 personer skulle läggas på industrien.

Så komma vi till karenstiden, den orimligt långa karenstiden af sextio dagar! Jag vill dock påminna, att vida längre tid finnes i Tyskland. Dertill svarar herr Branting, att der finnes sjukförsäkring, till hvilken arbetsgifvarne bidraga med, såsom jag tror, två tredjedelar och arbetaren med en tredjedel af kostnaden. I Danmark, som blott har sjukförsäkring, närmast lik vår egen enligt 1891 års lag, är karenstiden tolf veckor, och i Norge är den fyra veckor. Det finnes således länder, som hafva längre karenstid än nu här är föreslaget.

Hvad karenstiden beträffar, har det många gånger uttalats och det finnes äfven i utskottets utlåtande en skymt af den meningen, att det skulle vara af hänsyn till arbetsgifvarne som man tagit denna långa karenstid, i det att de skulle blifva mycket betungade, om ersättningskyldigheten inträdde tidigare. Jag tror, att detta är misstag. Den enda statistik vi hafva i detta hänseende är Gullbergs undersökning af år 1897. Nu är det sant hvad som här yttrats, att nittiofem procent af olycksfallen ej skulle komma under denna lag. Men huru stor skulle då ersättningen blifva för dessa nittiofem procent af olycksfallen efter en krona om dagen? Gullberg har kommit till det resultat, att antalet sjukdagar för olycksfall, som visat sig vara öfvergående, skulle kunna beräknas till 161,000. Jag tror, att då i detta tal ingå alla öfvergående olycksfall, sjukdomen må räcka längre än 60 dagar, talet skulle tåla någon reduktion, till exempel till 150,000 sjukdagar, i händelse man stannade vid den i kongl. förslaget ifrågasatta karenstid af 60 dagar. Skulle man nu stryka all karenstid, så att skyldighet att lemna ersättning inträdde genast efter olycksfallet, skulle man efter en krona för hvarje dag ändock ej komma till högre belopp än 150,000 kronor. Det är allt. Och om man utgår från den af herr Branting föreslagna karenstiden, det vill säga att med den trettonde dagens ingång arbetaren skulle hafva rätt till ersättning med en krona för dag, så skulle man efter en uträkning, som också uppgjorts efter Gullbergs bok och som jag har här, fast jag nu ej vill besvara kammaren med att uppläsa detaljerade sifferberäkningar, komma till ett belopp af 90,000 kronor, det är efter 300,000 arbetare trettio öre per arbetare. Det är således icke någon farlig summa för arbetsgifvarne, hvarmed de skulle betungas. Det är icke af hänsyn till dem, som denna tid är tagen, utan då det är fråga om så ringa belopp, så medför detta att lägga de öfvergående olycksfallen under denna lag med dess noggranna

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

kontroll och dess riksförsäkringsanstalt, så medför detta, säger jag, så stora kostnader och besvär, att man, om jag får säga det, icke anser det vara värdt, då beloppet ej är större.

För öfrigt höra dessa öfvergående sjukdomsfall till sjukkassorna. Der skola de vara och der äro de också nu till stor del upptagna. Vill man sedan utsträcka den subvention, som staten lemna till de registrerade sjukkassorna, såsom förhållandet är i Danmark, med afseende på att de skola taga olycksfallen, så är det en sak att tänka på.

Hvad slutligen beträffar riksförsäkringsanstalten och de angifna felen i Kongl. Maj:ts förslag derutinnan, så yttrade talaren, om jag förstod honom rätt, att han skulle återkomma dertill, förmodligen vid behandlingen af förslaget's sista del, och jag får då yttra mig derom, om så skulle behövas. Om detta icke var meningen, så vill jag genast begagna tillfället att säga, att i det fallet instämmer jag med honom, att när man i detta förslag intagit den paragraf, som medgifver, att den arbetsgifvare, som ordnat för sina arbetare med olycksfallsersättning i särskild ordning på ett sätt, som riksförsäkringsanstalten finner för arbetarne fördelaktigt, fritages från lagens tillämpning, det efter min uppfattning synes vara riktigt, att vid afgörandet af den frågan och kanske äfven andra till riksförsäkringsanstaltens kompetens hörande frågor det lemnas tillfälle för både arbetsgifvarne och arbetarne att deltaga och yttra sig.

Jag upprepar hvad jag förut sagt, att det ovilkorligen är hufvudsaken att vi komma ur den cirkel, hvori vi nu trampat i tjugu år. Och mot herr Branting vill jag säga, att orsaken hvarför Kongl. Maj:ts förslag icke kunnat gå längre icke är, såsom han sade, att frågan skulle kunna sväljas i Första Kammaren, utan att regeringen, jag upprepar det, har skyldighet att se på båda parternas intressen, och därför måste regeringen hysa tvekan för att på arbetsgifvarne lägga större börda än Kongl. Maj:ts förslag redan innebär.

När frågan för snart ett år sedan var före, tillät jag mig ställa till kammaren den uppmaningen, att kammaren skulle lemna landet och regeringen ett klart besked om hvad kammaren vill i denna fråga, som synes mig vara af verklig vikt för landet. Och derpå gaf kammaren för snart ett år sedan, det var den 21 april, det svaret, att kammaren i den slutliga voteringen med 148 röster mot 65 tog det särskilda utskottets förslag i första punkten af första paragrafen. Nu har man återkommit med ett förslag, som är lika med det som Andra Kammaren då antog, — i hufvudsatserna är det ordagrant lika. Jag hyser också därför den vissa tillförsigten, att 1901 års Andra Kammare skall i allo infria hvad 1900 års Andra Kammare med samma sammansättning uttalade och att denna kammare således skall utan tvekan antaga den nu föredragna punkten. Jag hemställer, herr talman, om bifall till densamma.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag har begärt ordet för att ifrågasätta ett tillägg till och förtydligande af denna första paragraf.

Det är ju så, att Kongl. Maj:ts förslag äsyftar kollektivförsäkring. Men utskottets förslag har rubbat denna grundsats och i stället insatt en mellanmening, så lydande:

»Ersättningskyldighet enligt denna lag åligger icke arbetsgifvaren, der ej den skadade under minst åtta dagar före olycksfallet varit hos honom anstald.»

Detta gör, att Kongl. Maj:ts förslag är kringgånget, och genom tillägget skulle förhållandet blifva för många olägligt. Nu har utskottet naturligtvis tänkt sig, att den arbetsgifvare, som försäkrar sina arbetare, till exempel med uppgifvande af deras namn, skulle vara berättigad att låta undersöka dem af läkare eller dylikt. Jag tror, att båda förslagen, Kongl. Maj:ts och utskottets, skulle kunna sammanjemkas och förlikas, om man satte ett tillägg till den kursiverade mellansatsen af denna lydelse: »såvida icke arbetsgifvaren tagit kollektivförsäkring.» Jag tror, att i så fall paragrafen skulle passa in på såväl Kongl. Maj:ts som utskottets afsigt. Derfor tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag i denna paragraf med det af mig angifna tillägget.

Herr Broomé i Bårslöf: Det lagförslag, som nu efter 17 års utredning föreligger till afgörande, synes mig vara af den beskaffenhet, att jag är mycket tveksam, om jag skall rösta för eller mot detsamma.

Förslaget har många skäl för sig och det just i denna tid. Det torde först och främst vara högt på tiden, att Sverige slår in på den vägen att följa andra civiliserade staters exempel och tillförsäkra arbetarne ersättning för olycksfall, hvarigenom de befrias ifrån nödvändigheten att vid inträffande olyckshändelse, som beröfvar dem deras arbetsförmåga, begära och söka smälta de hårda nådesmutor, som falla från den offentliga barmhertighetens bord.

För det andra synes just nu, såsom en tidning riktigt anmärkt, det rätta psykologiska ögonblicket för denna frågas lösning vara inne. Man tror nemligen — såsom en talare här förut påpekat — att tanken på det härordningsförslag, som snart föreligger till afgörande, skulle utöfva ett sådant tryck på de lagstiftare, som annars icke vore villiga att slå in på den socialpolitiska lagstiftningens väg, att de nu skulle befinnas villiga att bifalla det föreliggande lagförslaget om olycksfallsförsäkring.

Ett tredje skäl, som anförts för att vi just nu borde antaga detta förslag, är, att erfarenheten tyckes gifva vid handen, att dessa lagförslag för hvarje år de återkomma blifva allt sämre och sämre; hvarför man borde passa på att taga det som nu föreligger för att icke riskera, att ett annat år få ett ännu sämre.

Ett fjerde skäl är, att antagandet af förslaget skulle helt säkert blifva en eggelse för arbetsgifvarne att söka vidtaga nödiga skyddsåtgärder mot olycksfall. Af arbetsinspektörernas berättelser framgår,

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

att af 1456 arbetsställen, som af dem inspekterats, det varit nödvändigt att gifva föreskrifter om skyddsåtgärder vid icke mindre än 956. Då nu denna lag medför vissa ekonomiska förpligtelser för arbetsgifvarne, hvilka förpligtelser komma att till antal och storlek bero af olyckshändelsernas antal och omfattning, kunde man i denna lags antagande finna ett medel att pådrifva arbetsgifvarne i nämnda syfte.

Men lagen har ock många skäl mot sig. Först och främst är den, såsom förut påpekats, byggd på en oriktig princip. Oaktadt allt som sagts deremot, kan jag icke för min enskilda del gå ifrån den uppfattningen, att försäkringspligten är den riktiga principen, icke ersättningspligten. Försäkringspligten innebär i alla fall en garanti för arbetarne att utfå den dem tillerkända ersättningen vid olycksfall i arbetet, hvilket ersättningspligten icke gör. Nu säger man visserligen, att, ehuru detta i och för sig är riktigt, man dock måste under nuvarande omständigheter gå en omväg och genom riksförsäkringsanstalten föra frågan in på den rätta vägen. Men det må väl vara tvifvelaktigt, huruvida valet af en sådan omväg är riktigt.

Den andra oriktiga princip, hvarpå förslaget är byggt, är den, att ersättningen är lika för alla fall och icke bestämd i proportion till lönen. Den är lika för familjefadern, för ungarne, för qvinnan och den minderårige. Vi måste dock erkänna, att dessa personer hafva mycket olika existensbehof. Härigenom har den olägenheten uppkommit, att man kan peka på de ersättningsbelopp, som detta lagförslag stadgar, och säga: dessa ersättningsbelopp blifva i vissa fall så stora, att de stiga utöfver den arbetsförtjenst, som de olycksfallsförsäkrade under vanliga förhållanden kunna förskaffa sig.

För det andra har detta förslag åtskilliga brister. Såsom redan är nämnt, har arbetaren, om lagen bygges på ersättningspligt, ingen garanti för att han verkligen får ut ersättning i händelse af olycksfall. Det öppnar vidare ingen utväg till ytterligare försäkring af arbetaren från arbetsgifvarens sida i riksförsäkringsanstalten.

Det tredje skälet emot förslaget är, att den föreslagna lagen har så ringa räckvidd. Man har verkligen rätt att fråga sig sjelf, om den lilla rätta, som berget efter sjutton års vända födt, har någon nämnvärd betydelse i naturens allmänna hushållning. Lagens tillämpning inskränker sig till fem procent af alla olycksfall, derigenom att den stadgar en karenstid af sextio dagar. Men dessa fem procent varda ytterligare kringkurna genom de bestämmelser, som förslaget innehåller. Genom utskottets tillägg till första paragrafen har arbetsgifvaren erhållit en anvisning på ett sätt att undandra sin ersättningspligten genom att antaga sina arbetare för sju dagar åt gången. Genom andra paragrafen åter har en massa arbetare, nemligen de som tillhöra andra yrken än de i paragrafen uppräknade, blifvit utesluten från rätt till ersättning. Genom utskottets tillägg till femte paragrafen borttages ytterligare utsigten till ersättning för dem, som torde vara mest i behof deraf, nemligen sådana arbetare, som vid

olycksfallet varit behäftade med kroppsskada eller lyte. Genom alla dessa inskränkningar torde lagen i sin tillämpning ej komma att omfatta mera än tre eller fyra procent af alla olycksfall.

Vidare har lagförslaget det felet, att det försämrar ställningen för en stor del arbetare. Enligt yrkesinspektörernas berättelser är nu ungefär halft antalet arbetare vid de af inspektörerna besökta arbetsställena olycksfallsförsäkradt, och de hafva under nuvarande förhållanden mycket bättre garanti för ersättnings utfående vid olycksfall än förhållandet skulle blifva genom antagandet af det föreliggande förslaget. Och genom det tillägg, som utskottet gjort i tjugusjunde paragrafen, har utsigten för blifvande jernvägsarbetare till ersättning vid olycksfall betydligt försämrats.

Ett ytterligare skäl, som kunde anföras för att lagen gör arbetarnes ställning sämre, är, att den förhindrar dem från att erhålla fattighjelp, när sådan är af nöden. De ersättningsbelopp, som lagen stadgar, äro så små, att en arbetare med familj icke kan existera derpå. Han har då, om han ej har några besparingar, hvilket vanligen ej är fallet, icke någon annan utväg än att anlita fattigvården. Men fattigvården hänvisar då till att han har olycksfallsersättning och kan icke gifva honom något understöd. Och härmed är jag inne på den för mig viktigaste sidan af saken, och det är, att den föreslagna ersättningen är allt för ringa. Derfor hafva jag och herr Kvarnzellius i särskild motion till årets Riksdag föreslagit den förändring i Kongl. Maj:ts förslag, att högsta ersättningsbeloppet skulle utgöra 450 kronor i stället för 300 kronor. Vi hafva valt just detta förstnämnda belopp, emedan bevillningsstadgan redan för många år sedan fastslagit i allmänna rättsmedvetandet den uppfattningen, att 450 kronor är en familjs existensminimum. Gent emot dem, som vilja påstå, att denna summa är alltför hög, vill jag hänvisa till den statistik öfver fattigvårdsförhållanden, hvilken en hvar af oss är i besittning af. Der visas det exempel på, att full fattigförsörjning åt en enda person kunnat ibland uppgå ända till 347 kronor. När man nu för en arbetare, som genom olycksfall i sin verksamhet blifvit alldeles urständssatt att arbeta, bestämmer olycksfallsersättningen till lägre belopp än det, hvarmed full fattighjelp kan komma att utgå, så har man verkligen gått alltför långt nedåt. Redan år 1891, då medellönen för en industriarbetare beräknades till 612 kronor, ansåg regeringen, såsom förut nämnts, skäligt att i sitt då framlagda förslag upptaga den högsta olycksfallsersättningen till 360 kronor. Under det decennium, som sedan dess förflutit, hafva lönerna stigit till i medeltal 700—800 kronor årligen, och då vill man i stället gå så långt ned med ersättningsbeloppet som till högst 300 kronor.

Till stöd för förslaget att föreslå ersättningsbeloppet så litet och karenstiden så lång anför man, att arbetaren bör sjelf bära en del af risken och sjelf söka att anskaffa hvad under denna tid erfordras för hans existensbehof. Men, mina herrar, männe icke arbetaren får under alla omständigheter sjelf bära största delen af risken,

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

männe icke arbetaren genom förlusten af sina lemmar och utsigten att förlora sitt lif får bära en stor del af risken? Vi böra komma i håg, att vid dylika olycksfall tillkomma i regel stora utgifter för läkarevård, sjukskötare, medicin och sådant, så att en ersättning af 1 krona per dag ingalunda kan räcka till för dylika utgifter och derjemte betäcka kostnaderna i öfrigt för en familj.

Det andra skälet, som anförts, är, att andra länder betala lägre ersättning vid olycksfall, särskildt Finland och Danmark. Men om det skulle visa sig, att för våra förhållanden ett belopp af 300 kronor såsom högsta ersättning skulle vara för lågt, så är det väl lämpligast, att lemna å sido dessa från andra länder hemtade exempel och i stället gå ett steg längre och bestämma ett ersättningsbelopp, som verkligen motsvarar det i vårt land rådande behovet. Från regeringens sida har framhållits, att regeringen hyst betänklighet emot att pålägga arbetsgifvarne dessa stora kostnader, och för min del har jag ingenting att säga derom, ty regeringen måste ju taga hänsyn till båda parterna. Men se vi närmare på saken, så torde väl dessa bördor, som skulle påläggas arbetsgifvarne, icke bli så synnerligen svåra. I herr Benedicks reservation, sid. 71 i utskottets betänkande, visas med siffror — huru pass tillförlitliga, kan jag icke säga — att år 1898 voro af 1,000 arbetare 50 berättigade till ersättning för olycksfall i arbetet. Om vi nu utgå från denna siffra, så skola vi finna, att högsta ersättningsbeloppet för 50 arbetare skulle utgöra 22,500 kronor, om den af oss föreslagna summan 450 kronor antoges såsom maximum. En arbetsgifvare, som sysselsätter 1,000 arbetare, skulle således få ansvara för ersättning till en hvar af dem med 22 kr. 50 öre enligt vårt förslag, och tillökningen på grund af detta förslag uppgår endast till 7 kronor 50 öre för hvarje hans arbetare räknadt. Jag vill nu fråga, huruvida detta kan anses såsom någon synnerligen stor börda för arbetsgifvarne.

På de skäl, som jag nu anfört, kommer jag vid föredragandet af 4 § i detta lagförslag att yrka bifall till den hemställan, som af mig och herr Kvarnzelius gjorts i den af oss afgifna motionen.

Grefve Hamilton: Den siste ärade talaren, likasom en föregående talare, yttrade sig om en punkt i förslaget, som ännu icke är föredragen. Jag ber på grund deraf att få fästa uppmärksamheten vid, att det här endast är fråga om första stycket af 1 §.

Hvad den siste ärade talarens anförande för öfrigt beträffar, skall jag endast taga upp ett af hans yttranden, då det förekom såväl i hans anförande som i herr Brantings. Han förklarade, att han var emot förslaget, därför att det vore bygd på origtiga principer. Ersättningspligten vore en oriktig, försäkringspligten en riktig princip. Jag förstår icke ett sådant resonnement, ty det är alldeles gifvet, att försäkringspligten icke kan finnas, så vida man icke först erkänt en annan princip, nemligen ersättningspligten. Således kan icke ersätt-

ningspligten betecknas som en oriktig princip af den, som förordar försäkringspligt.

Här är endast fråga om, hvilkendera principen som är mest praktisk, och ur denna synpunkt finnes det icke, så vidt jag förstår, någon annan invändning mot ersättningspligten — om man frånser faran för rättegångar — än att den icke lemnar tillräckliga garantier för att arbetarne få ut sin ersättning. Detta är utan tvifvel en vigtig betänklighet, men herr Branting har ju också i sin motion angifvit ett sätt att afhjelpa den efter förebild af den nya franska lagen. I stället för den af de franska arbetsgifvarne bildade garantifonden skulle man hänvisa till arbetareförsäkringsfonden. Detta är ju ett ganska beaktansvärdt förslag, men klart är, att det icke nu kan på rak arm införas endast genom att fastslå den principen i lagen, utan man måste naturligtvis tillse, om det icke äfven kan fordras andra kompletterande bestämmelser, och det kan icke förtänkas utskottet, om det ansett, att man i en så vigtig fråga måste gå försigtigt till väga. Om man skall taga upp en så afgörande och vigtig princip, så är det nog bäst att vänta några år och se, hvilken kostnad det kan blifva fråga om.

Jag begärde egentligen ordet med anledning af min ärade kamrat på stockholmsbanken herr Brantings anförande. Sedan dess har emellertid herr statsrådet och chefen för civildepartementet upptagit till bemötande åtskiligt af hvad han sagt, och mitt uppträdande här skulle hafva varit så öfverflödigt, att jag icke skulle begagnat mig af min rätt att nu få ordet, om icke herr Branting i sitt anförande rigtat ganska grava förebräelser mot utskottet och mot oss, som under många år arbetat på att föra denna fråga framåt. Jag har då som vice ordförande i det nuvarande utskottet ansett, att jag på dessa förebräelser borde svara några ord.

Herr Branting erinrade om vårt tillvägagående under de senare åren. Han påstod, att vi prutat undan för undan, att vi resignerat, att vi fogat oss efter arbetsgifvarnes önskingar i det ena fallet efter det andra. Vi hade till och med, menar herr Branting, onödigtvis kastat om princip och öfvergifvit den princip, som vi förut erkänt som riktig, och herr Branting förklarade, att han icke kunde tro annat, än att vi egentligen kommit derhän, att vi endast ville röra på benen för att inbilla folket, att vi gå framåt, under det vi i sjelfva verket göra på stället marsch eller kanske rent af gå baklänges. Mot en dylik uppfattning får jag å mina egna och mina medarbetares vägnar inlägga en bestämd protest. Vi hafva verkligen icke haft till syfte att slå blå dunster i ögonen på folk, då vi framlagt detta förslag, utan vår nuvarande position har intagits helt enkelt på grund deraf, att vi under de gångna åren trott oss hafva gjort den erfarenheten, att det icke duger att ställa sig på en ensidig ståndpunkt, utan att man har att se till, då det gäller en fråga, der flere parter äro intresserade, att man jemkar sig efter de olika parternas önskingar, och att man får vara nöjd, om en början blir gjord. Att detta skulle

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

vara förkastligt, är något, som jag aldrig förr hört i den svenska Riksdagen. Den, som känner svenska folkets och svenska Riksdagens sätt, vet, att man här i landet är mycket betänksam, då det gäller något nytt, och det är denna betänksamhet, som gör, att man alltid vill börja mycket smått. Men detta hindrar ju icke, att man senare går framåt. Jag vill erinra exempelvis om en mycket viktig reform, som jag tror att den talare, mot hvilken jag vänder mig, dock skall erkänna ha ganska stor betydelse på det socialpolitiska området, nemligen inrättandet af yrkesinspektionen. Hvilken ytterst anspråkslös början hade icke denna institution! Jag är fullt öfvertygad om att, när den infördes, samme ärade talare gent emot denna institution stälde sig på samma ståndpunkt som nu mot det föreliggande förslaget och förklarade det då framlagda förslaget vara ett hån mot arbetarne. Men jag är fullt viss om, att derest man då icke nöjt sig med så litet, utan kommit med större pretentioner, så hade man icke fått någonting alls. Nu har det visat sig, att denna institution under årens lopp har utvecklats, och de senare årens händelser visa, att den sannolikt kommer att än ytterligare utvecklas. Så är det äfven med denna lag.

Hvad herr Branting yttrade, syntes mig i öfrigt knappast motivera hans stränga förkastelsedom öfver förslaget. Han sade, att hvad han egentligen hade emot förslaget, då man fick finna sig i att Riksdagen stälde sig på ansvarspligtens grund, var, för det första, att man icke hade garantier för att riksförsäkringsanstalten kommer att blifva en så folklig institution, som han önskade. Men detta, tillade han själf, kan ju tagas i öfvervägande sedermera, då man får att besluta rörande denna anstalt. Han talade vidare om statsgaranti för utbekommandet af ersättningsbeloppet, men han erkände, att äfven bestämmelse derom kunde införas ett annat år. Det, som skulle göra förslaget alldeles förkastligt, blef till slut endast den långa karenstiden och de låga ersättningsbeloppen. Men detta måtte väl icke vara någonting principiellt, ty om någonting lätt kan ändras, så måtte det väl vara siffror och tidsbestämningar.

Hvad i öfrigt angår karenstiden, så veta herrarne, hvarför den har blifvit satt till 60 dagar. Den har tagits efter den tid, som de flesta sjukkassor adopterat. Och för min del tror jag verkligen, att detta är en bland de mest opportuna bestämmelserna i förslaget. Jag är öfvertygad om att upptagandet i förslaget af denna karenstid af 60 dagar just varit det, som bäst besekrat motståndet mot förslaget, ty man har haft denna bestämmelse att hänvisa till, då det sagts, att här vore en börda, som man uteslutande ville lägga på arbetsgifvarne. Denna bestämmelse äfvensom de mycket moderata ersättningsbeloppen göra, att man icke med fog kan påstå, att hela bördan blifvit lagd på arbetsgifvarne, utan att den tvärtom blifvit fördelad på båda parterna.

När min ärade kamrat på stockholmsbänken mot oss rigtat den skarpa förebräelsen, att vi endast velat framkalla ett sken af

någonting, som verkligen icke är, så skall jag tillåta mig att rigta en annan mot honom. Hvad är anledningen till att vi icke under 17 års förlopp kunnat lösa denna fråga? Säkerligen icke endast en. Det var en ny fråga, när den först kom fram till Riksdagen, och många behöfde tänka på den. Det gälde att jemföra de olika principer, som det kunde komma i fråga att tillämpa, och bestämma sig för, för hvilken Riksdagen borde uttala sig. Men denna svårighet var dock endast öfvergående. Hvad som framför allt gjorde det så synnerligen svårt för dem, som föresatt sig att föra fram denna fråga — och jag vågar räkna mig till dessa — var att hvarje förslag, som framkom, hade att påräkna ett det skarpaste motstånd just från den rigtning, som i Riksdagen representeras af herr Branting. Nu visar man tillbaka till 1898 års förslag såsom ett idealförslag, men år 1898 ville man icke vara med derom. År 1898 menade man, att 1891 års förslag var det enda rigtiga, men huru var det år 1891? Så vidt jag kan erinra mig, förekom då samma motstånd mot förslaget, samma tal om att det endast innebar beviljandet af en ringa allmosa, som nu i dag upprepats från samma håll. Nej, de, som nu så länge motverkat våra bemödanden, må komma i håg, att trots det att vi, såsom vi sjelfva anse, icke lyckats nå någon ideal ståndpunkt, så hafva vi dock icke förtröttats, utan sökt finna en sådan utgångspunkt, att den verkligen kunde accepteras af alla de parter, som här äro intresserade.

Att vi fogat oss efter de uttalanden, som i fjor gjorts här i Andra Kammaren, var väl en gifven sak på grund af den ståndpunkt, vi då intogo, och det kan väl icke förebrås det parti, jag har den äran tillhöra, att vi icke upprepat de yrkanden, som då med stor majoritet af kammaren förkastades. Vi hafva, alltjemt under förvissning om att man måste börja med litet, och att en liten början i hvarje fall vore bättre än ingen början alls, upptagit det, som Andra Kammaren i fjor godkände såsom rigtigt, och jag kan, trots den förste och den siste ärade talarens anförande, icke tro annat, än att kammaren skall bibehålla samma ståndpunkt i år som i fjor.

Jag ber att på grund af hvad jag sålunda anført få yrka bifall till 1 §.

Herr Kvarnzelius: Ingen samhällsklass har så ringa utsigt att kunna göra besparingar eller att bilda en reserv för att dermed möta arbetsbrist, arbetsoförmåga eller sjukdom, som arbetsklassen. Dess aflöningsförhållanden äro i de allra flesta fall afpassade på det sätt, att dagaflöning och dagsbehof nätt och jemt gå i hop med hvarandra, och merendels blir ringa eller intet öfver, som skulle kunna afsättas för att afhjelpa de olyckor, som drabba arbetaren vid brist på eller oförmåga till arbete eller vid sjukdom. Inträffar arbetsbrist eller blir arbetaren genom sjukdom eller på något annat sätt oförmögen att fullgöra sitt dagsverke, yppar sig härigenom snart nöd i hans familj. Till förekommande af detta missförhållande åligger det,

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

enligt min åsigt, lagstiftningen vissa förpligtelser, och för att rätt kunna lösa dessa förpligtelser fordras det både god vilja och verklig förståelse hos dem, som hafva denna uppgift sig ålagd.

Det är väl i känslan af en sådan förpligtelse, antager jag, som det nu föreliggande lagförslaget om ersättning för under arbete liden skada framkommit. Krafvet från arbetarehåll på dylik ersättning har af en stor del bland vårt lands arbetsgifvare ansetts så berättigadt, att de sjelfmant dragit försorg om att skaffa sina arbetare förmånen af dylik försäkring, och jag tror, att man utan öfverdrift kan våga påstå, att principen om arbetarnes rättighet till sådan ersättning uppbäres af en temligen allmän opinion i hela vårt land.

Emellertid är det af vikt, att det syftsmål, som afses med ifrågavarande lagstiftning, verkligen också uppnås; hvarom icke, så är lagstiftningen i större eller mindre grad förfelad. I det nu föreliggande lagförslaget finnas åtskilliga brister, och detta har också af samtliga föregående talare erkänts.

Jag skall nu be att få med några ord vidröra *en* af dessa brister, nemligen den långa karenstiden, och jag känner mig så mycket mera förpligtad dertill, som jag och en medmotionär framställt ett förslag till nedbringande af denna långa väntetid. Detta vårt förslag har naturligtvis icke vunnit något understöd inom utskottet; den uppfattningen har nemligen i år varit inom utskottet gällande — för så vidt jag har mig bekant — att vidtaga så få ändringar i och afvikelser från Kongl. Maj:ts förslag som möjligt, och de afvikelser, som verkligen skett, tyckas mig endast hafva försämrat Kongl. Maj:ts förslag; följaktligen har utskottet äfven afstyrkt vår motion. Detta sitt afstyrkande har utskottet till en början motiverat dermed, att det vore billigt, »att arbetaren genom en icke alltför obetydlig väntetid finge bära sin del af risken i det yrke, han nu en gång valt». Om man något stannar vid denna passus i utskottets motivering, så skall man ovilkorligen nödgas erkänna, att detta tal är kallt, likgiltigt och i viss grad hjertlöst. Vidare säger utskottet, att arbetarne, åtminstone en stor del af dem, skulle vara genom det enskilda sjukkasseväsendet tillförsäkrade sjukhjälp under de första två månaderna, och slutligen, längre ned, att just genom denna långa karenstid skulle anledningarne till en del tvister mellan arbetsgifvare och arbetare aflägsnas. Gent emot dessa delar af utskottets motivering vill jag, hvad nu först beträffar det rättvisa, som skulle ligga deri, att arbetaren genom den långa väntetiden finge bära en del af risken, anmärka, att genom det föreslagna ersättningsbeloppets ringhet är mer än väl sörjdt för att arbetaren får kännas vid sin andel af denna risk.

Jag tillåter mig härvid att återgifva några ord, som en ärad ledamot af denna kammare i fjor yttrade just med hänsyn till denna långa karenstid. Han yttrade nemligen då, bland annat: »Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att, hvilketdera systemet man tillämpar, ansvarspligt eller försäkringstvång, vare sig med fixa eller proportionella lifräntor, arbetaren i alla fall får bära en mycket dryg

del af yrkesrisken: först och främst karenstiden, vidare den mer eller mindre betydande minskningen af inkomsterna samt dertill förlusten af en arm eller ett ben eller kanske begge delarne, hvilket antingen alldeles beröfvar arbetaren eller åtminstone minskar för honom utsigten att i framtiden kunna förbättra sin ställning. Jag anser för min del, att arbetarne, hvilket system som än tillämpas, bära en relativt mycket drygare del af yrkesrisken, än nu ifrågasatts att lägga på arbetsgifvarne.» — Det synes mig vara mycket sanna ord, som denne talare då yttrade. Genom de låga ersättningsbeloppen hafva arbetarne fått vidkännas en dryg del af risken, och denna har i en alldeles särskild grad lagts på de arbetare, som befinna sig å de orter, der lefnadsförnödenheterna äro dyrare, såsom t. ex. i Norrland — åtminstone det arbetaredistrikt, som jag har äran att representera — samt i de större städerna.

Utskottets påstående, att vårt sjukkasseväsande voro så pass utveckladt, att en stor del af arbetarne tillhörde detsamma och derigenom vore, i allmänhet, skyddade under de två första månaderna, måste enligt min uppfattning och med den kännedom jag har om dessa förhållanden mottagas med en viss försigtighet. Sjukkasseväsandets utveckling inom vårt land lemna mycket öfrigt att önska, och detta bestyrkes ytterligare af den redogörelse för yrkesinspektionens verksamhet under år 1899, som nu kommit kammarens ledamöter tillhanda. Der förekommer nemligen på sid. 106—7 sammandrag af uppgifter rörande bland annat sjukkassor vid de under nämnda år för första gången inspekterade arbetsställena, och af detta sammandrag inhemtas, att sjukkassor funnos vid 76 arbetsställen med 4,151 arbetare, men saknades vid 774 arbetsställen med 9,782 arbetare. Detta är faktiska uppgifter, hvilka, för så vidt jag kan förstå, tala ett helt annat språk än det förhoppningsfulla påstående, som förekommer i utskottets utlåtande.

Hvad slutligen angår utskottets tal om det goda, den långa karenstiden skulle föra med sig genom att förebygga tvister, så får jag bekänna, att detta synes mig vara ett mycket svagt och egendomligt, ja, rent af löjligt skäl. Konseqvensen af en sådan tankegång skulle naturligtvis vara den, att man, för att vara alldeles säker på att inga tvister skulle förekomma, icke skulle lagstifta alls något i denna väg; då skulle det bästa förhållande inträda mellan arbetsgifvare och arbetare.

Slutligen säger utskottet: »Till detta viktiga skäl för väntetidens bibehållande kan läggas, att hvarje utredning saknas angående storleken af de bördor, som genom väntetidens förkortande skulle påläggas vårt lands industri». Strax förut, endast några rader derifrån, säger utskottet emellertid, att arbetarne genom sjukförsäkring för ett ringa belopp sjelfva kunna undanrödja olägenheterna af denna långa karenstid. Det är ju egendomligt, att utskottet på den ena sidan kan säga, att arbetarne kunna genom uppoffring af ett ringa belopp sörja för de 60 dagarna, och å nästa sida påstå, att det saknas hvarje

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

utredning om storleken af de bördor, som skulle påläggas industrien genom förkortning af karenstiden. Det är alldeles som att påstå, det arbetarne skulle ha betydligt bättre ekonomiska resurser än arbetsgifvarne, då man anser, att hvad som för arbetarne skulle utgöra ett ringa belopp skulle vara af oöfverskådlig storlek, när det gäller arbetsgifvarne. Då man stiftar en lag, som är afsedd att vara till förmån för någon part, är det af en alldeles särskild vigt att tillse, att man icke gör lagen sådan, att denna part kommer i en sämre ställning än han för närvarande intager. Ett bifall till detta lagförslag skulle bringa en stor del af vårt lands arbetare i en sämre ställning än den de för närvarande befinna sig uti; jag syftar härvid på alla de arbetare, som åtnjuta den förmånen, att de af sina arbetsgifvare blifvit försäkrade i enskilda försäkringsbolag. Så är nemligen förhållandet med en ganska stor del arbetare, och försäkringssumman är då i de allra flesta fall satt till 1,000 kronor. Att märka är, att de då från och med första dagen efter det olycksfallet drabbat dem få uppbära ersättning, som kan uppgå till 1 krona, 1 krona 50 öre eller 2 kronor per dag, beroende på försäkringssummans storlek, men alltid efter förhållandet af 1 krona per dag för hvarje 1,000 kronors försäkring. Och i allra olyckligaste fall ersättas icke allenast dessa 1,000 kronor, utan summan kan fördubblas och således uppgå till 2,000 kronor. För dessa arbetare, som redan nu äro försäkrade, skulle det naturligtvis kännas betydligt svårt att i och med antagandet af den nu föreslagna lagen blifva försatta i den situation att, om de drabbas af lindrigare skada i arbetet, sjelfva få bära hela risken af denna skada.

Nu hafva vi hört från statsrådsbanken, att det egentliga skälet, hvarför karrenstiden satts så lång, varit det, att man skulle slippa ifrån den strängare kontrollen rörande olycksfall af mindre betydighet, och att besvären på det sättet skulle blifva mindre. Gent emot detta uttalande vill jag emellertid fästa uppmärksamhet derpå, att de enskilda försäkringsbolagen icke anse de besvär, som äro förenade med denna strängare kontroll, vara afskräckande, utan att de — och det med tacksamhet till och med — bevilja försäkringar, der ersättnings-skyldigheter å bolagens sida inträder redan från första dagen, hvilket ju visar, att det icke är vare sig så synnerligen kostsamt eller så besvärligt att vara underkastad denna strängare kontroll. Jag tror således, att detta skäl, som anförts från statsrådsbanken, icke väger så synnerligen tungt, om man något närmare synar det i sömmarne.

Det kunde vara åtskilligt att säga angående ersättningsbeloppens storlek och hvad som talar för deras höjande, men den frågan har redan förut af min medmotionär herr Broomé och äfven af herr Branting fullständigt utvecklats, hvarför jag icke något vidare vill stanna vid densamma.

Det kan — synes det mig — icke förnekas, att det i många fall vore bättre, om — såsom herr Lundberg yrkat inom utskottet — till en skadad arbetare utbetalades ett visst belopp en

gång för alla i stället för, som man här föreslagit, en årlig lifränta. Gent emot detta har utskottet å sid. 29 i det föreliggande betänkandet anført följande: »Ersättningarnas utgående i ett visst kapitalbelopp skulle, såsom redan förut antydts, icke heller alltid lända till arbetarnes fördel. Hos dem såväl som hos de flesta personer i små förhållanden kan man icke i allmänhet förutsätta den insigt i lämpligaste sättet för penningars handhafvande, som gifvetvis i dylika fall är af nöden.»

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Ja, det är nog alldeles riktigt; arbetarne lika väl som de flesta personer i små förhållanden förstå icke det lämpligaste sättet för penningars handhafvande, ty eljest skulle de ju placera dem uti banker och millionbolag, d. v. s. der, hvarest de i våra tider kunna påräkna den största vinsten af sina penningar. Men det är dock härvidlag ett litet men, nemligen det, att arbetarne så sällan få några penningar öfver, som de kunna placera på något räntegifvande sätt, ty för dem gå penningarne lika fort som de komma, dagsförtjensten åtgår nemligen till dagsbehofvet, och de kunna följaktligen icke placera sina pengar på »lämpligaste sättet», som t. ex. kapitalister och den förmögnare samhällsklassen i allmänhet kan göra. Jag är fullkomligt öfvertygad om att arbetarne och för öfrigt alla mindre bemedlade personer få i kanske större grad än några andra just genom nödvändighetens lag till fullo lära sig att sköta slantarne och att vända dem mer än en gång, innan de gifva ut dem. För en arbetare skulle i många fall ett litet kapital af en två, tre å fyra tusen kronor vara tillräckligt för att sätta honom i tillfälle att öppna en liten affär, på hvilken han kunde existera, eller och kunde han för denna summa skaffa sig ett eget hem, af hvars afkastning han sedan kunde lefva, och kanske han sålunda kunde efter den lidandets skola, som han genomgått, vinna den medborgarrätt, af hvilken han icke var i åtnjutande under sin krafts dagar. Jag vill i detta sammanhang äfven påpeka det, att enkan efter en skadad arbetare skulle genom erhållandet af ett mindre belopp en gång för alla i många fall komma i bättre situation, än om bestämmelserna i det nu föreliggande lagförslaget skulle blifva gällande. Enligt dessa bestämmelser skulle nemligen enkan åtnjuta en viss lifränta, så länge som hon är ogift, och detta gör naturligtvis, att hon icke gifter sig, medan hon deremot, derest hon finge ett litet belopp en gång för alla, öfver hvilket hon hade fri disposition, skulle kunna, i vissa fall åtminstone, anses vara ett rent af fördelaktigt parti. Dessa synpunkter ha gjort, att jag ganska mycket tilltalats af herr Lundbergs förslag om utbetalandet af en viss summa en gång för alla.

Jag vill sluta med det, att erfarenheten af denna frågas behandling än ytterligare har påvisat nödvändigheten af dels att arbetarne sluta sig samman och sjelfva tillgodose och tillvarataga sina intressen, samt dels att arbetarne allt mer och mer behöfva få ökad inflytande på sammansättningen af den lagstiftande församlingen.

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Pettersson* i Södertelje.

Herr Göthberg: Med tanke på den vidlyftiga och uttömmande debatt, som, när denna fråga behandlades vid sista riksdagen, förekom i denna kammare, och äfven efter hvad nu här i dag har framhållits rörande detta ämne skall jag icke tillåta mig att ingå i någon vidare pröfning af det föreliggande förslaget. Min ställning i frågan är ju för öfrigt temligen känd dels från förra årets riksdag, dels genom mitt instämmande i en af de reservationer, som finnas fogade till utskottets betänkande.

Jag tror, att det finnes ganska mycket att anmärka mot det nu föreliggande förslaget; jag är nemligen icke den, som i allo gillar detsamma. Men det, som för mig är viktigast, är, att man någon gång kommer derhän att fastslå den grundprincip, som förslaget är byggdt på, den nemligen, att vissa arbetsgifvare äro skyldiga att ansvara för den skada, som genom olycksfall i arbetet drabbar i deras tjänst anstälde arbetare. Det är visserligen sant, att man redan — såsom äfven här har framhållits — börjat tillämpa denna princip, nemligen dels genom antagandet af 1886 års lag angående ersättning för skada vid olycksfall i följd af jernvägsdrift, dels derigenom att arbetsgifvarne sjelfva accepterat denna tanke och börjat att försäkra sina arbetare mot olycksfall i arbetet, men jag är dock öfvertygad derom, att derest arbetarne skola kunna blifva tillförsäkrade sin rätt till ersättning, är det nödvändigt, att lagstiftningen härvidlag ingriper, ty förhållandet torde vara det, att de arbetare, som allra mest behöfva denna ersättning, för närvarande äro i saknad af densamma.

Det har, som sagdt, gjorts många anmärkningar mot det nu föreliggande förslaget, och dessa anmärkningar afse dels, att man vill pålägga arbetsgifvaren en börda, dels att man tillerkänner arbetstagaren alldeles för liten ersättning. Hvad den första af dessa anmärkningar beträffar, eller den, att man vill pålägga arbetsgifvaren en börda, har enligt mitt förmenande högsta domstolen klart uttryckt, att den anser det vara riktigt, att en arbetsgifvare, som representerar ett yrke af farlig beskaffenhet, ersätter de i hans tjänst anställda arbetarne för den skada, som drabbat dem genom olycksfall i arbetet. Detta har äfven varit normen för det kongl. förslaget, då man låtit dess bestämmelser gälla endast de yrken, som äro af mera farlig beskaffenhet. Nu är det ju egentligen produktionen, som drabbas af denna ersättningsskyldighet, men som arbetsgifvaren representerar produktionen, måste han naturligtvis utbetala ersättningen.

Från den förste ärade talaren framkommo här åtskilliga anmärkningar mot oss, som inom utskottet haft att behandla detta förslag och tillstyrkt detsamma; jag för min del tog då åt mig flera af dessa hans anmärkningar, särskildt den, att utskottsledamöterna från denna kammare skulle ha fallit undan och gifvit efter. Jag ber att få påminna herrarne derom, att jag vid sistlidne riksdag hade till

utskottets betänkande öfver det då föreliggande förslaget fogat tre reservationer, af hvilka den första gick ut derpå, att man skulle stryka den af utskottet insatta väntetiden å fjorton dagar, som en arbetare måste ha varit anställd för att kunna få ersättning i händelse af olycksfall. I den andra reservationen hade jag uttalat mig till förmån för en motion, som ville sätta ersättningsbeloppet icke så lågt som till 300 kronor, utan till 360 kronor, och den tredje reservationen slutligen innehöll, att i en viss paragraf skulle insättas orden »emot ersättningstagaren». Andra Kammaren beslöt i enlighet med min första och min tredje reservation, men i fråga om ersättningsbeloppets storlek beslöt kammaren i enlighet med Kongl. Maj:ts och utskottets förslag. Nu kan det ju tyckas, som om jag bort i år återigen framställa mitt yrkande om högre ersättning, men jag har emellertid icke gjort det och skall nu fasta herrarnes uppmärksamhet på orsaken dertill. Förra året hade nemligen utskottet i förslaget intagit en bestämmelse, som stadgade, att arbetare under aderton år, d. v. s. minderårige, samt qvinliga arbetare icke skulle få högre ersättning än tre fjerdedelar af beloppet, och jag ansåg då, att om man skulle vidtaga en sådan reducering af beloppet, måste detsamma nödvändigtvis höjas. Då nu utskottet i år emellertid icke infört någon dylik bestämmelse, har jag icke heller ansett mig skyldig att upprepa min förra året afgifna reservation i det hänseendet. Jag erkänner villigt och gerna, att det nu föreslagna beloppet är mycket lågt, hvilket jag ju afven vid föregående tillfällen, då denna fråga förelegat till behandling, tagit mig friheten uttala. Jag skall villigt erkänna, att ersättningsbeloppen komma att ställa sig ganska lågt i de större städerna, exempelvis Stockholm, Göteborg m. fl., men jag tror dock, att man på många ställen på landsbygden skall komma att med tacksamhet taga denna summa å 300 kronor, och därför har jag icke ansett det vara skäl att reservera mig mot utskottets betänkande i denna del.

Som jag redan förut nämnt, hafva emellertid jag och åtskilliga andra reserverat oss mot den bestämmelse om en väntetid af åtta dagar, som utskottet infört i paragraf 1. Utskottet har således prutat af de fjorton dagar, som det föreslog förra året, till åtta dagar. Hvad är det nu, som gifver utskottet anledning att föreslå en sådan bestämmelse? Jo, utskottet säger, att ehuru denna bestämmelse strider mot den princip, på hvilken lagförslaget hvilat — utskottet gifver verkligen det erkännandet — så har utskottet likväl ansett, att arbetsgifvaren måste hafva någon tid på sig till att försäkra en nyantagen arbetare, så att han icke drabbas af ersättningsskyldigheten, innan försäkringen hunnit verkställas. Detta är det ena skälet, som utskottet anført. Det andra skälet är det, att arbetsgifvaren bör beredas tillfälle att låta lakare undersöka en arbetare, som söker arbete, och sålunda få utrönt, huruvida denne är behäftad med något lyte, som kan menligt inverka på hans arbetsförmåga eller förorsaka, att han kan lättare råka ut för olycksfall. Jag tror emellertid icke,

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

att risken härvidlag är så synnerligen stor för arbetsgifvaren. Det kommer nog utan tvivel att blifva samma förhållande i fråga om riksförsäkringsanstalten som det, hvilket redan nu eger rum i fråga om de enskilda olycksfallsförsäkringsbolagen, nemligen att arbetsgifvarne kunna taga kollektivförsäkringar, d. v. s. försäkra samtliga sina arbetare för en viss tid. Men, säger man, nu kan det hända, att arbetsgifvaren under tiden tager in nya arbetare och i händelse att olycksfall skulle drabba en sådan arbetare, som efter det försäkringens verkställdes inträdt i arbetet, så skulle densamma gå förlustig all ersättning. Nej, för ingen del; det är nemligen så, att arbetsgifvaren får efter en viss tid reglera sina premier till bolaget, så att om det då befinnes, att han har flera arbetare än när försäkringen gjordes, får han betala en viss tilläggspremie, men de under tiden antagna arbetarne äro dock försäkrade hela tiden. Således behöfver man icke i detta afseende hafva någon bestämmelse om att arbetaren en viss tid bör ha varit anställd hos arbetsgifvaren, för att ansvarspligt skall åligga denne. Och hvad vidare beträffar det skälet, att arbetsgifvaren bör hafva tid på sig för att låta undersöka, om arbetaren är behäftad med något lyte, så vill jag påstå, att — om nu en sådan undersökning nödvändigt skall ske — det är bäst såväl för arbetsgifvaren som arbetaren, att den sker, innan arbetaren inträder i sitt arbete. Jag anser således, att en dylik bestämmelse om en väntetid å åtta dagar endast kommer att göra förslaget sämre, och jag hoppas därför, att denna kammare vidblifver sitt vid sist föregående riksdag fattade beslut och stryker ut denna bestämmelse ur förslaget.

En annan ändring, som utskottet gjort, som jag visserligen icke reserverat mig emot, men som jag upprigtigt får bekänna icke tilltalar mig, och som jag längre fram torde få tillfälle att närmare vidröra, gäller upptagandet i förslaget af jernvägspersonalen. Det är bekant, att när Kongl. Maj:t öfverlemnade förslaget till högsta domstolen i och för granskning, så ingick i förslaget, att äfven de vid jernvägs- och spårvägsdrift anstälde skulle medtagas, så framt de icke fölle under 1886 års lag. Högsta domstolen klandrade detta tillvägagående och ansåg det vara origtigt att tillämpa två lagar på samma slags arbetare. Kongl. Maj:t strök då detta stycke med hänvisning till, att det för närvarande är under utarbetning en lag om elektriska anläggningar, och att en bestämmelse i nämnda syfte skulle komma att inryckas i denna lag, så att den och 1886 års lag skulle komplettera hvarandra. Utskottet ansåg, att det vore mindre lämpligt att tillämpa flera lagar på samma kategori af arbetare, och beslöt därför på enskild motion af en ledamot af Första Kammaren, friherre Lagerbring, att taga dessa jernvägsarbetare med i föreliggande förslag, dock med ett viktigt undantag, hvilket gjort, att jag för min del icke reserverat mig mot denna hemställan, nemligen att de, som redan äro anställda i jernvägstjenst, icke komma att drabbas af för-

ändringen, utan att de fortfarande skulle komma att stå under 1886 års lag.

Af hvad jag nu yttrat, mine herrar, är det klart och tydligt, att jag icke kan ställa mig afvisande mot föreliggande förslag. Jag tror, att det vore mycket vanskligt att nu afslå detta, och jag är icke så sangvinisk, att jag tror, att man i den närmaste framtiden skulle kunna få fram ett förslag på kamrarnes bord, som vore bättre än detta. Det yttrades härom dagen enskildt af en ledamot af denna kammare, att det vore bäst att taga detta förslag, ty för hvarje år förslaget kommit fram, har det blifvit sämre. Ja, det torde hända, att det gått och äfven framdeles komme att gå i den riktningen, det torde kanske till och med komma att hända, att det under den närmaste framtiden icke kommer att föreligga något förslag alls i denna fråga på kamrarnes bord, åtminstone icke i form af kongl. proposition.

Det är med tanke härpå och med tanke på att vi dock genom detta förslag äro inne på rätt väg, som jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och utskottets förslag i § 1.

Herr Biesert: Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med herr statsrådet och chefen för civildepartementet i hans yttrande rörande den nu föredragna paragrafen, men som arbetsgifvare har jag dock trots det vara lämpligt att säga några ord om min ställning till saken.

I likhet med herr Branting och åtskilliga föregående talare är jag alldeles icke nöjd med det resultat, hvartill utskottet kommit i sitt föreliggande förslag. Jag skulle mycket hellre hafva sett, att principen om obligatorisk försäkring hade legat till grund för förslaget i stället för ansvarsplikten, men jag har insett, att detta icke kan gå för sig med den stämning, som för närvarande är rådande i denna kammare, och efter det beslut, som fattades i fjol.

Då så är förhållandet, skulle jag gerna hafva sett, att herr Brantings förslag om införande af garantier i händelse af insolvens hos arbetsgifvaren införts, men jag inser mycket väl, att bestämmelser i det syftet nu icke äro genomförbara. Vidare skulle jag gerna hafva sett, att lagen omfattat ett större område än utskottet föreslagit, äfvensom att ersättningens storlek varit större, åtminstone på vissa platser i landet, i synnerhet städerna. Jag skulle också gerna hafva sett, att rätten till fyllnadsförsäkring hade varit betydligt större, och likaså skulle jag hafva önskat, att ett för mig obehagligt uttryck, som förekommer i 2 stycket af 1 §, nemligen uttrycket »grof vårdslöshet» kunnat utgå. Men jag kan icke resonera på samma sätt som herr Branting, som på grund af de nu omnämnda bristerna i förslaget kom till den slutsats, att han borde yrka afslag å förslaget. Herr Branting har efter ett nära tims långt anförande yrkat afslag å § 1. Herr Benedicks kom efter ett ännu längre anförande i Första Kammaren till samma yrkande. Men dessa båda herrars motiv äro hvarandra alldeles motsatta. Och jag vill fråga herr Branting, om

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olyckefall i
arbete m. m.
Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

han verkligen tror, att vi, om vi allesamman hålla så hårdt på våra egna åsikter, någonsin inom en rimlig tid skola få göra en början med lagstiftning på detta område.

Jag skulle kunna inskränka mig till hvad jag redan sagt, om det icke i en motion, som blifvit afgifven i denna kammare, förekomme ett uttryck, som jag för min del anser icke böra få passera oanmärkt. Under den korta tid, jag varit i riksdagen, har jag med synnerlig tillfredsställelse sett, huru värdigt socialdemokratien varit representerad i denna kammare. Desto större misräkning beredde det mig därför, då jag läste i herr Brantings motion sådana uttryck som detta: »Andra Kammarrens svaghet för att vilja »börja» med ett nära nog hur underhålligt förslag som helst, blott det kan sägas att en början blifvit gjord, synes mig i sjelfva verket knappast mindre ödesdiger för en verkligt effektiv lösning af frågan än Första Kammarrens af klassegöism dikterade motstånd mot hela reformen.»

Jag anser, som sagdt, dessa uttryck mindre lämpliga och i alla händelser onödiga, onödigt sårande och för den sak man vill förfakta skadliga, och jag kan därför, herr talman, icke annat än beklaga, att sådana uttryck framkommit inom kammaren.

Herr Trolle: Som jag antager, att kammarens tålmod kommer att hårdt prövas under dagens och kanske äfven under nattens lopp, skall jag icke upptaga tiden länge.

Jag skall endast be att få förklara, att jag i utskottet stått och att jag fortfarande står på den ståndpunkten, att, ehuru jag finner principen om försäkringspligt mest praktisk och kanske äfven rättvisast, jag dock kan vara med om Kongl. Maj:ts proposition af det skäl, att deri alla upptänkbara åtgärder äro vidtagna för att förhindra de olägenheter, som ju alltid kunna framkallas af en lag, byggd på ersättningspligtens grund. Jag menar med dessa åtgärder naturligtvis i främsta rummet förslaget om en riksförsäkringsanstalt äfvensom bestämmelserna om uttagande af lifräntas kapitalvärde, då den ersättningspligtige arbetsgifvaren dör, flyttar utrikes eller nedlägger sin rörelse; vidare bestämmelsen om förmånsrätt, och slutligen stadgandet dels om förskottsbetalning, dels att underrättens slutliga utslag, hvarigenom betalningsskyldighet ålagts arbetsgifvaren, går i verkställighet lika som laga kraft egande dom. Samtliga dessa bestämmelser äro egnade att undanrödja eller förminska de olägenheter, som kunna åtfölja en lagstiftning, byggd på den nu accepterade principen.

Det är på grund häraf och då jag önskat att komma till *något* resultat, som jag icke tvekat att följa majoriteten inom utskottet och sålunda taga detta första stapplande steg på en väg, som dock borde hafva beträddts för länge sedan.

Att meningarne äro delade om det föreliggande förslaget, hafva herrarne redan funnit; och jag får erkänna, att jag icke finner detta underligt, ty då man kan se saken från så vidt skilda synpunkter som herrar Benedicks och Branting, är det för visso klart, att man får vidt skilda uppfattningar. Om man nemligen i likhet med herrar

reservanter från Första Kammaren anser, att den börda, som här pålægges arbetsgifvarne, är ett godtyckligt onus utan all motsvarande prestation från arbetarnes sida — en ståndpunkt, som alldeles sammanfaller med åsigten att all ersättning för olycksfall i arbetet är ett nådebröd till arbetarne, smulor från den rike mannens bord — så är det, säger jag, icke underligt, att man kommer till de slutsatser, i hvilka herr Benedicks' reservation utmynnar. Står man åter på herr Brantings ståndpunkt, måste man följdriktigt fordra indragning af karenstiden och hardt när fördubblad ersättning m. fl. af de pretentioner, han framställt i sin motion. Dessa äro sålunda från *hans* synpunkt fullkomligt berättigade, och den synpunkten är, att de, som draga vinsten af arbetet, också skola ensamma svara för följderna af de olycksfall, som under arbetet kunna drabba arbetaren.

Går man deremot en medelväg och anser, att när staten tillåter, att en arbetsgifvare använder — efter fria aftal — sina medmenniskor i ett lifsfarligt yrke, det då också är rätt och billigt, att staten, arbetsgifvaren och arbetaren gemensamt deltaga i risken — en medelväg, som enligt mitt förmenande är den rigtiga — så tror jag, att man utan tvekan kan acceptera Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill dermed icke hafva sagt, att den kongl. propositionen precis »på öret» rättvist fördelar bördorna. Jag vill icke säga, att den håller just »det gyllene lagom». Men så mycket tror jag mig kunna säga, att denna väg är en väg, på hvilken man lugnt kan våga att börja lagstiftningen, icke minst därför att man på denna väg en gång kan bli i tillfälle rätta hvad som här felats, fylla hvad som nu brister och till ett helt hopfoga hvad som nu måhända endast är lösligt sammansatt.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till den föredragna första punkten af paragrafen.

Herr Branting: Jag skall icke ingå i någon lång polemik med herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående hans framställning af de utländska förhållandena i detta afseende. Hvar och en torde förstå, att här knappast är rätta platsen därför. De, som tagit närmare reda på den framställning, jag tillåtit mig göra i min motion, skola nog inse, att samma sak kan genom att kort resumeras få en väsentligt olika färg, än om man ser efter huru saken försiggått i verkligheten, ser efter hvad som ligger bakom de i de utländska parlamenten fattade besluten. Sålunda vågar jag vidhålla, att man i Schweiz icke på något sätt förkastat själfva principen om försäkring, därför att det vidlyftiga och långa förslag, som der framlades och antogs af representationen, icke vann folkets gillande vid referendum. Jag förundrar mig också något öfver, att exempelvis Nederländernas nya lag kunde af herr statsrådet rubriceras såsom ett mellanting mellan tvångsförsäkring och ansvarspligt, då den dock faktiskt är byggd på tvångsförsäkringsprincipen och endast det medgifvande gjorts åt industriidkarne att kunna skaffa sig försäkring på

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts).*

annat sätt än i statens anstalt, dock under förbehåll att borgen eller säkerhet ställes. Således finnes ju alltid i denna lag en garanti, som saknas i det nu föreliggande förslaget, en garanti som ingen bestridt och som mången — det tager jag fasta på — äfven af dem, som tala för det kongl. förslaget, erkänt borde hafva der funnits; och jag hoppas därför också att, om det föreliggande förslaget blir lag, dessa personer då måtte låta sig angeläget vara att ditsätta en sådan garanti.

Då regeringen enligt herr civilministerns förklaring icke vågade gå längre än att lägga en börda af i rundt tal $2\frac{1}{2}$ millioner på industrien för denna sak, så vågar jag å min sida bestrida, att detta kan vara en billig och skäligen afpassning, helt enkelt af det skäl, att, då industrien i andra länder kunnat gå i land med att bära betydligt större bördor, jag icke kan förstå, hvarför det skall vara så mycket värre här i landet att göra det. Industrien här är dock skyddad genom tullar, som väsentligt underlätta för densamma kampen för tillvaron, och det på bekostnad af stora samhällsklasser i vårt land; och det finnes exportindustrier, såsom t. ex. sågverksindustrien, som äro skyddade på ett helt annat sätt, genom metoder, hvarigenom de lyckats för snart sagdt ingenting komma i besittning af stora kapital, som de nog veta göra fruktbarande. Kan det under sådana förhållanden anses vara för mycket att begära, att man lägger samma bördor på industrien här som i andra länder, och att man går med på den princip, som jag hela tiden vidhållit, nemligen att ställa ersättningen i proportion till lönen, en princip hvars rigtighet inga majoritetsbeslut kunna omstörta? Men jag förstår mycket väl, att äfven om man talade med »englars tunga» — som kanske herr Waldenström skulle uttrycka sig — så vore det likväl omöjligt att här få någon ändring i detta förhållande.

Emellertid skall jag be att ifrån herr statsrådets anförande få taga fasta på och med tacksamhet erkänna det medgifvande, han gjorde, då han framhöll, att just tillvaron af § 21 i lagen gjorde det nödvändigt att se till, att vid organisationen af riksförsäkringsanstalten båda parterna, arbetsgifvare och arbetare, blifva företrädade. Huru detta skall ske, derom är icke nu skäl att uttala sig. Jag förstår, att det kan möta vissa svårigheter, men i alla fall är detta medgifvande så pass viktigt, att det är skäl att här konstatera, att dessa ord fallit från statsrådsbänken; och jag hoppas, att den byråkratiska inrättningen af detta embetsverk måtte, då förslag derom för nästa Riksdag framläggas, hafva undergått en icke oväsentlig modifikation.

Herr greve Hamilton vände sig emot mig med åtskilliga uttalanden. Han framhöll, att det vore falskt att säga, att ansvarspligten vore en oriktig princip, emedan, enligt hans mening, den ligger ytterst bakom försäkringstanken. Detta är ju ett logiskt tankeexperiment att gå så tillbaka, att man frågar, hvad som är den yttersta principen för det hela; och då kan man utan tvifvel kon-

struera fram, att sjelfva ersättningspligten är det primära, som sedan kan uttagas på två olika vägar, antingen genom ansvarspligt eller genom försäkring. Men nog äro väl ett system, grundadt på försäkring, och ett system, grundadt på ansvarspligt, så pass olikartade både i praktiken och i teorien, att man har rätt att gifva namnet olika principer åt dessa båda olika vägar. Jag tror sålunda, att jag godt kan stå för det uttrycket — om jag nu fält det — att det varit en oriktig princip, som man följt i detta förslag, då man icke velat gå in på försäkringsprincipen.

Herr grefve Hamilton framhöll vidare såsom ett jemförligt exempel, då Riksdagen med Kongl. Maj:ts hjälp inrättade en yrkesinspektion, huru denna från början var en ringa ansats till hvad han och många andra hoppades att den skulle blifva. Men det är väl dock icke alldeles detsamma. Om man för yrkesinspektionen till en början får 3 inspektörer, förstår ju hvar och en, att dessa icke kunna hinna med att tillfredsställande fylla den stora uppgift, de hafva sig förelagd, men det är ju då också blott att helt mekaniskt i mån af behof — och detta kan visas genom siffror — öka antalet inspektörer. Men det är då icke fråga om att ändra grunden och trefva sig fram på en väg, der man sjelf medgifver, att man från början bort gå in på en annan. Dessa båda saker äro sålunda icke jemförbara.

Vidare framhöll grefve Hamilton, under försök att reducera betydelsen af dessa »anmärkingar» — som han kallade dem — att det väl icke måtte vara någon principalsak, om det stode den ena eller andra siffran för ersättningsbeloppet, då det ju vore så lätt att ändra siffror. Ack, att jag finge tro, att det är så lätt att ändra siffror! Då skulle vi icke hafva dragits så länge med detta 800-kronors-streck — det har ju varit många förslag om 400-kronors-streck och 500-kronors-streck — om det, såsom grefve Hamilton sade, bara vore att ändra en siffra och icke att ändra en princip. Men den gamla siffran har satt sig fast, och jag fruktar, att detsamma blefve förhållandet med denna siffra på 300 kronor. Äfven om man förra året betonade, att det blott var ett försök som gjordes att komma upp till 360 kronor, så kan det dock icke förnekas, att det faktum, att man i år från liberala samlingspartiets sida icke gjort något sådant försök, i alla fall betecknar ett återtag. Jag kan icke komma ifrån, att man resignerat i denna punkt, och det är dock en så vigtig punkt, att jag tror, att ett parti sådant som liberala samlingspartiet, som ju skulle söka sitt stöd i folklig riktning, i denna sak icke bort med alldeles lätt hjerta göra en sådan resignation.

Jag vill till slut blott framhålla, att det icke skall lyckas hvarken den ärade talaren på stockholmsbänken, grefve Hamilton, eller någon annan att få gehör och erkännande åt den meningen, att motståndet mot hvarje förslag till sociala reformer och förbättringar varit värst från socialdemokraterna. Åh nej; det kan nog ha fallit ord vid många tillfällen, då man mera haft sinne för framstegen

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

litenhet än för att det varit framsteg; men nog kunna vi dock alla komma öfverens derom, att de, som försökt skjuta på, varit arbetarne och representanter för dem, och att de, som gjort motståndet, varit representanter för de klasser, hvilkas intressen gå stick i stäf emot arbetarnes. Det är ett så solklart faktum, att det blott behöfver konstateras. Men jag har velat säga detta, för att icke herr greve Hamiltons anklagelser gent emot mitt parti att lägga hinder i vägen för sociala reformer skulle stå oemotsagda.

Herr Göthberg yttrade — han refererade ett enskildt samtal och framhöll, att det också vore halft om halft hans mening — att det vore bäst, att vi skyndade oss att taga detta förslag, emedan det eljest skulle blifva sämre och sämre. Ja, det må ju kunna ligga något uti detta, men icke vittnar ett sådant uttalande — det får jag säga — om någon stark tro på framåtskridandets magt.

Herr Biesert förvånade mig på det högsta genom att läsa upp några i mitt tycke synnerligen oskyldiga rader i ingressen till min motion, deri jag framhåller »Andra Kammarens svaghet att vilja »börja» med ett nära nog hur underhålligt förslag som helst, blott det kunde sägas att en början blifvit gjord» och han påpekade vidare, att jag tillåtit mig säga, att Första Kammarens motstånd dikterades af »klassegoism». Ja, är nu det ordet så förskräckligt? Hvari ligger fasan och vådan af detta uttalande? Jag finner icke detta uttryck vara af den natur, att det kunnat motivera den sorgesamma föreläsning, som jag fick, för att jag nedskrifvit dessa rader. En liten smula klarare färg, mine herrar af liberala samlingspartiet! Det kan sannerligen icke vara så farligt att säga, att det finnes klassegoism i Första Kammaren; det tänka vi nog litet hvar, om också icke alla säga det.

Herr talman, jag skall be att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, blef utskottets hemställan bifallen.

Andra stycket.

Godkändes jemväl.

Efter föredragning vidare af *tredje stycket* af förevarande paragraf yttrade:

Herr Göthberg: På grund af hvad jag nyss yttrade, skall jag be att i korthet få yrka afslag å utskottets hemställan i denna del af paragrafen och bifall till den kongl. propositionen, d. v. s. att det nu föredragna stycket måtte utgå.

Herr Spånberg: För min del ber jag att i motsats till den siste ärade talaren få yrka bifall till utskottets förslag uti ifråga-

varande stycke, och gör det dels i arbetsgifvarnes, dels äfven i arbetarnes intresse.

Om en för arbetsgifvaren obekant arbetare kommer och söker arbete hos honom, kan han naturligtvis med de bestämmelser, som denna lag innehåller, icke genast antaga honom, då han ju icke vet, om han är behäftad med någon sjukdom, som kan komma att öka arbetsgifvarens risk. Enligt detta lagförslag skall ersättning utgå bland annat äfven för bräckskador, men efter hvad läkare sagt mig kan man icke se, vid hvilken tidpunkt bräcket inträffat, så att om en arbetsgifvare antager en arbetare, som är behäftad med bräck, och denne sedan kommer och säger, att han fått sitt bräck sedan han sålunda blifvit antagen, måste nog arbetsgifvaren, eftersom läkaren icke kan se, när bräcket inträdt, ersätta arbetaren för en sådan skada, som han redan hade, när han blef antagen. Det är ju klart, att arbetsgifvarne vid antagandet af arbetare måste söka att skydda sig för orättvisa ersättningsanspråk. Åtta dagar är en kort tid för att lära känna den nyantagne arbetaren, men det är bättre än intet, och skulle ersättningspligten genast inträda, blir det svårt för obekanta arbetare att genast vinna anställning. Om man för öfrigt tänker på, att arbetarne nu icke få någon dylik ersättning alls, så förefaller denna fråga, huruvida det skall dröja några dagar innan arbetsgifvarens ersättningsskyldighet skall inträda eller ej, vara för arbetarne skäligen obetydlig. Om en arbetare, som lider af epilepsi eller fyllerigalenskap, blir antagen i en fabrik och der vid ett dylikt anfall förderfvar sig, kan ju visserligen arbetsgifvaren genom att söka bevisa, det olycksfallet berott på grof vårdslöshet, blifva fri från sin ersättningsskyldighet i detta fall, men det torde nog komma att gå i Sverige alldeles som i Tyskland, der arbetsgifvarne, äfven om olycksfallen försörskats af aldrig så grof vårdslöshet, dock icke begagna sig af denna bestämmelse för att slippa ersätta dessa slag af olycksfall, emedan de icke gerna vilja komma i strid med sina arbetare.

På grund af hvad jag nu och utskottet i sitt betänkande anført och på grund af den erfarenhet, jag har i fråga om antagandet af obekanta arbetare, yrkar jag, som sagdt, bifall till utskottets förslag i den förevarande delen af paragrafen.

Grefve Hamilton: Jag ber att få erinra kammaren derom, att utskottets nu ifrågavarande förslag och dess förslag rörande denna fråga vid fjolårets riksdag stå i den närmaste öfverensstämmelse. Enda skilnaden är, att man då föreslog, att tiden skulle vara fjorton dagar. Emellertid förkastade kammaren i fjol detta förslag, och jag skall be att få erinra om de skäl dertill, som då under diskussionen om lagförslaget framdrogos.

Vid alla de föregående tillfällen, då dylika lagförslag varit före, har en af de anmärkningar, som man lagt största vigten på, varit den, att de arbetare, som utgöra flertalet af arbetarne i Sverige,

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följda af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

nemligen de lösa arbetarne, skulle komma helt och hållet utanför området för den lagstiftning, som dessa förslag innehållit. Enligt Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag skulle emellertid detta icke blifva fallet, utan äfven dessa lösa arbetare skulle komma i åtnjutande af lagens fördelar. Men genom ett antagande af utskottets nu föreliggande förslag om en väntetid af åtta dagar skulle man åter fullständigt taga bort dem från den klass arbetare, som detta förslag omfattar. Det är ju gifvet, att om man tager in i lagen en bestämmelse derom, att arbetarne skulle vara oafbrutet sysselsatta en viss tid hos arbetsgifvaren, för att denne skall stå i ansvar för den skada, som de lida hos honom, så kan arbetsgifvaren mycket lätt helt och hållet undandraga sig ansvarspligten, han behöfver blott göra ett kort afbrott i deras anställning och säga, att de nu kunna börja på nytt igen. Om han gör så hvar åttonde dag, så undgår han allt ansvar enligt utskottets lagförslag. Det var detta skäl, som i fjol förmådde kammaren att förkasta det då föreliggande förslaget om fjorton dagars väntetid, och jag hoppas att kammaren vidhåller sin ståndpunkt.

De skäl, som anförts för behofvet af denna bestämmelse, äro tvenne. För det första har man sagt, att arbetsgifvaren behöfde någon tid för att hinna försäkra sina arbetare; han kan ju ena dagen ha t. ex. fyra arbetare, nästa dag sju och en annan dag kanske hundra, och då behöfde han denna tid för att hinna försäkra dem. Detta påståande beror dock endast på bristande kännedom om huru det går till vid dylika försäkringar. Hvar och en af herrarne, som är arbetsgifvare och har sina arbetare försäkrade, vet, att man en viss tid på året, vanligen den 1 maj, betalar premier för så och så många arbetare med så och så många dagsverken, och att arbetsgifvaren sedan måste föra förteckning öfver arbetarne samt dagsverkslistor, för att sedan, när året gått, en afräkning må kunna göras mellan försäkringsanstalten och arbetsgifvaren, som då får betala mera, om det visar sig, att han betalat för litet, men försäkringsanstalten svarar dock för alla olycksfall, som inträffat. Så kommer naturligtvis att ske äfven här, och derfor kan det omöjligen förefinnas behof af en karenstid för att hinna verkställa försäkringarna.

Men nu finnes det äfven ett annat skäl, som anfördes af den ärade talaren på smålandsbänken, hvilken dervid uppgaf, att han framdrog det skälet i arbetarnes intresse. Han sade, att en arbetare ju kan ha ett doldt lyte, som är sådant, att man icke skulle vilja antaga honom, om man hade kännedom om detsamma, emedan det skulle göra honom mera utsatt för olycksfall. Jag vet nu icke precis, huru det kan sägas ligga i arbetarens intresse att blifva underkastad en pröfning i nämnda afseende, men det var emellertid herr Spånbergs mening. Men om nu en arbetsgifvare befarar, att en arbetare, som söker arbete hos honom, kan hafva t. ex. bräck, och han icke vill ha en person med ett sådant lyte, så undrar jag verkligen, huru han just inom åtta dagar skall få veta, om arbetaren har bräck eller ej; det är ju icke alls sagdt, att någon skada deraf uppkommer inom

denna tid, lika litet som en arbetare, som har epilepsi eller fyllerigalenskap, behöfver få något utbrott af sjukdomen just under dessa åtta dagar. Om åter arbetsgifvaren skulle fordra, att alla arbetare skola underkasta sig läkarebesigtning, så måtte det väl i alla fall icke behöfvas åtta dagar för denna läkarebesigtning. Arbetsgifvaren kunde ju lika väl säga, att han icke antager någon arbetare, förrän denne varit hos hans läkare.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Jag kan således icke finna, att de skäl, som man anfört för en sådan inskränkning af ansvaret, kunna tillmätas någon verklig betydelse, medan jag å andra sidan anser det vara alldeles obestridligt, att denna bestämmelse i hög grad inskränker förslaget räckvidd och måste anses innebära en försämring för arbetarne.

På grund häraf yrkar jag liksom i fjol afslag å utskottets förslag i denna punkt.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Det lilla ändringsförslag, som jag nu skall tillåta mig att framställa, innebär icke något annat än ett förtydligande af Kongl. Maj:ts och utskottets förslag, och då det vidare är af den ringa omfattning, att det genast kan antagas, så, äfven om jag tror, att det skulle hafva blifvit bättre, om återremiss egt rum, ber jag att få hemställa, att till denna punkt efter de kursiverade orden måtte tilläggas orden: »såvida icke arbetsgifvaren tagit kollektivförsäkring i riks-försäkringsanstalten.»

Herr Spånberg: Jag förstår icke, huru grefve Hamilton kan tänka sig möjligheten af att man skulle kunna afskeda sina arbetare hvar åttonde dag för att blifva fri från ansvarspligten. Dylika försök komma inga arbetsgifvare att göra, derom är jag förvissad.

Hvad beträffar frågan om, huru lång tid det kan taga att försäkra nyantagna arbetare, så sade han, att det går mycket lätt och att det kan man göra på förhand. Men, mina herrar, alla de kollektivförsäkringar, som jag varit med om, och flera dylika, som förevisades i utskottet, upptogo särskildt hvarje arbetares namn. Hvilka bestämmelser man i det hänseendet kommer att tillämpa vid riks-försäkringsanstalten, vet man ju icke ännu, men jag tviflar dock på, att någon försäkringsanstalt skall tillåta, att hvilka som helst och hurudana som helst, hvilka först sedermera blifvit anställda, kunna få på förhand försäkras. Jag tror därför, att några bestämmelser i det afseendet måste finnas, och särskildt att någon tid för undersökning och försäkring är behöflig.

Grefve Hamilton: Ja, det är verkligen icke mera orimligt att tänka sig, att en arbetsgifvare afskedar sina arbetare på en kort stund för att undgå en dryg ansvarspligt, än att han skulle fordra, att alla arbetare skulle underkasta sig läkarebesigtning, innan de anställdes hos honom. Det ena är icke mera otänkbart än det andra.

Beträffande kollektivförsäkringarne förvånar det mig, att en så

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
föjd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

stor arbetsgifvare som herr Spånberg icke vet hur de tillgå. De bref, som visades i utskottet, rörde för öfrigt delvis just verkliga kollektivförsäkringar. Arbetarne voro der icke namngifna.

Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning af det förslag, som framställdes af herr Carlheim-Gyllensköld. Han yrkade uppenbarligen icke på denna karenstid för att arbetsgifvarne skola hinna att försäkra sina arbetare, ty han föreslog ju, att arbetsgifvaren skulle vara fri från ansvar, såvida han icke tagit kollektivförsäkring. Jag förstår icke riktigt meningen med detta förslag. Hvarför just kollektivförsäkring? Om en arbetsgifvare försäkrat individuelt, borde väl äfven försäkringsanstaltens ansvar börja omedelbart vid anställningen eller då försäkringen slöts. Jag förmodar nemligen, att herr Carlheim-Gyllensköld menat, att man skulle befria arbetsgifvaren från ansvar under en viss tid, derest han sjelf stode risken, men att för den händelse han hade försäkrat, skulle försäkringsanstalten, som ju då stode risken, vara ersättningskyldig utan någon dylik väntetid. Men om det är meningen, kan jag, som sagdt, icke inse, hvarför den individuella försäkringen strukits i förslaget. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att arbetsgifvaren alltid kan undgå det personliga ansvaret genom att försäkra. Om det således för honom innebär något särskildt obehag att stå i ansvar för inträffade olycksfall just under de första dagarne, så kan han alltid befria sig från detta obehag endast genom att taga en försäkring.

Herr Ivar Månsson: Herr talman, mine herrar! Det kan väl icke nekas till, att det är en ganska väsentlig börda och tunga, som genom denna lag lägges på arbetsgifvaren till förmån för arbetarne, men jag tror dock, att vi i allmänhet äro böjda för att gå det förslag, som här är å bane, till mötes. Visserligen är det icke sådant, som jag för min del hade önskat, men det är nu så här i världen, att man får icke det man vill eller anser vara det rätta. Det synes mig nemligen vara orätt att i fråga om de mindre arbetsgifvarne fasthålla vid att hela tungan skall ligga ensamt på arbetsgifvaren; jag hade trott, att man skulle fördela denna börda mellan arbetsgifvaren, staten och arbetarne och att samma princip bort läggas till grund här, som förefans i 1898 års förslag om beredande af pension eller lifränta åt arbetare. Emellertid kan man ju, som sagdt, böja sig för de bestämmelser, som i detta förslag finnas, och underkasta sig de uppoffringar, som de innebära.

Men med afseende å den punkt, som nu är under behandling, skulle jag verkligen vilja hemställa till reservanterna att icke hålla på sin mening, då jag icke kan finna annat, än att vi utan olägenhet kunna antaga utskottets förslag sådant som det nu föreligger. Jag tror nemligen, att ett antagande i denna del af Kongl. Maj:ts förslag icke skulle hafva något att betyda för de stora arbetsgifvarne och de stora industriidkarne, men att det deremot skulle blifva ganska betungande för sådana mindre arbetsgifvare, som endast hafva två

å tre arbetare i sin tjänst året om. Det kan ju inträffa, att en sådan person under ett par, tre dagar behöfver en tjugu å tjugufem arbetare för ett visst ändamål, och för de olycksfall, som möjligen skulle inträffa under dessa två eller tre dagar, skulle då denne stå i ansvar, hvilket ovilkorligen måste blifva betungande för honom. Nu säger man visserligen, att denna olägenhet kan afhjelpas genom en kollektivförsäkring eller dylikt, men då man i så fall blir tvungen att upptaga förteckning öfver arbetarne och uppgöra dagsverkslistor, åstadkommes derigenom mycket trassel och besvär för dessa små arbetsgifvare, som ju icke sjelfva kunna föra sina räkenskaper så, att de gillas af bolagen, och icke heller hafva någon ordentlig bokförare, som kan göra det. Härtill komma sedan de skäl, som blifvit anförda af den ärade talaren från utskottet, herr Spånberg, att man nemligen icke vet hvad det är för personer, som söka arbete, eller hvilka lyten och sådant, som de kunna hafva, hvilket gör, att man måste ha en viss tid för att hinna undersöka detta. Om man nemligen icke hade någon sådan prøfvotid, måste man ju fordra, att arbetarne, när de söka ett arbete, alltid skola vara försedda med läkarebetyg eller dylikt, hvilket ju är något, som kostar penningar, och hvilken olägenhet, synes det mig, man helst borde söka komma ifrån. Bestämmelsen om dessa åtta dagar kan ju aldrig komma att drabba andra än sådana lösa arbetare, som gå från den ena arbetsgifvaren till den andra utan att hafva något ständigt arbete. Jag tycker verkligen, att det är för mycket begärdt, att man vill pålägga en arbetsgifvare denna skyldighet, om han för en eller två dagar använder en arbetare, som icke vill binda sig för en längre arbetstid. Med tanken fästad derpå, att vi å vår sida göra uppoffringar, anser jag, att reservanterna å sin sida också kunde göra en liten uppoffring och taga utskottets förslag oförändradt, hvilket jag tror skulle väcka mycken tillfredsställelse inom det läger, som jag tillhör.

Af dessa nu anförda skäl anhåller jag, att kammaren måtte bifalla särskilda utskottets förslag i denna punkt och yrkar således bifall till detsamma.

Herr Göthberg: Herr Ivar Månsson hemstälde vänligen till oss reservanter att taga tillbaka vår reservation och gå honom till mötes samt sålunda göra några »små uppoffringar», som han kallade det. Jag hoppas, att herr Ivar Månsson följt med diskussionen i denna fråga både i år och förra året så pass mycket, att han inser, att det icke är några små uppoffringar, som vi redan gjort, och jag försäkrar, att de uppoffringar, som vi underkastat oss, då vi talat för förslaget sådant som det nu föreligger, äro så pass stora, att om denna punkt skulle ryckas in i förslaget, så skulle jag, derest jag finge afgifva mitt votum en gång till om sjelfva hufvudfrågan, rösta för ett förkastande af förslaget, ty jag anser denna punkt vara så vigtig, att det är en verklig principfråga, om den skall inryckas i förslaget eller ej.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Herr Ivar Månsson säger, att han tror, att en dylik bestämmelse om åtta dagars väntetid icke skall göra någon skada, men på samma gång erkänner han, att alla lösa arbetare skulle komma att stå utanför lagen. Jag undrar, om icke just derigenom en stor skada skulle inträffa, ty det är ju dessa tillfälliga arbetare, hvilka kanske allra mest äro i behof af hjälp vid olycksfall, som denna bestämmelse skulle hårdast drabba.

För öfrigt ber jag att få anföra en annan omständighet, som ingen förut berört och som blefve en följd af denna punkts antagande, nemligen den, att, om en arbetare försäkrar sig i riksförsäkringsanstalten och drabbas af en olycka genast han tagit anställning hos en arbetsgifvare och innan han arbetat hos denne i åtta dagar, riksförsäkringsanstalten icke behöfver betala ut någon ersättning till honom. Men hvad är det för konsekvens? Jag tror, att vi, derest vi granska förslaget, skola nödgas erkänna, att det vore mycket farligt att taga in denna bestämmelse om åtta dagars väntetid.

Vidare skall jag be att få yttra några ord med anledning af hvad herr Carlheim-Gyllensköld föreslagit. Så välmenande hans förslag än kan vara och ehuru det utgör ett försök att sammanjemka de olika meningar som härvidlag råda, så tror jag dock, att konsekvensen af detsamma blir den, att de större industriidkarne, som utan tvifvel icke skulle komma att försäkra sina arbetare, utan stå risken sjelfva, skulle kunna tillämpa denna lagparagraf sålunda, att de ansåge sig vara under de åtta första dagarne fria från all ersättningskyldighet för skada till följd af olycksfall i arbetet, medan återigen de mindre industriidkarne, som i regeln komma att försäkra sina arbetare, skulle svara för dem från första stund, hvilket naturligtvis skulle komma att något inverka på premiernas belopp. Detta är för mig ytterligare en anledning att hoppas, att denna kammare icke skall gå in på vare sig utskottets eller herr Carlheim-Gyllenskölds förslag.

Herr Lindblad: Då i denna fråga yppat sig olika åsichter och då jag har en annan uppfattning än den siste ärade talaren, skall jag be att få yttra några ord, och det särskildt äfven därför, att jag föregående år var ledamot af det utskott, som behandlade denna fråga, och då inom utskottet talade för saken.

Det synes mig, som om kammaren, sedan första punkten af denna paragraf redan blifvit antagen, vore på väg att glömma bort, att det är en *billighets-* och *lämplighets-*lagstiftning, som vi nu hålla på med. Skulle nu äfven Första Kammaren antaga förslaget, kommer det nog icke att dröja länge, förrän man vill öfvergå att kalla det en naturlig rättighet, som långt före detta borde ha varit lag. Jag vill dock betona, att vi icke få frångå den synpunkt, som härvidlag bör vara den allena bestämmande, nemligen att förslaget om ersättningspligt är något helt annat än obligatorisk försäkringspligt. Så länge lagen bygger på ersättningspligt, behöfver arbetsgifvaren denna förmån, och densamma borde ej kunna nekas i det ögonblick man går att till-

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

försäkra arbetaren en fördel, som han aldrig haft. Och hvilken fördel? Från regeringshåll uppgifves arbetsgifvarnes bidrag gå till 2 $\frac{1}{2}$ millioner, arbetarnes åter efter en beräkning till 150,000, efter en annan till 90,000 kr. Vi hafva redan hört, att striden icke i dag gäller, om lagen skall antagas eller icke, utan om lagens omfattning och villkor, ersättningsbeloppets storlek och mycket annat. Ännu så länge kunna vi lyckönska oss till att få räkna grefve Hamilton till dem, som härvidlag utgöra den återhållande kraften, nemligen arbetsgifvarne, och det vore glädjande, om han fortfarande intoge den ståndpunkten.

Vi hörde nyss från regeringsbanken framhållas, att det är icke den ensidiga arbetaresynpunkten, som ensamt skall tagas i betraktande, utan att man äfven måste taga hänsyn till arbetsgifvarne, och det är väl då en billig begäran att, så länge man fasthåller vid ersättningsprincipen, godkänna det förslag, som här nu föreligger.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, då här redan förut tillräckligt ordats för saken, särskildt af talaren på skånebanken, utan jag ber endast att, liksom han, få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Jag skulle gerna vilja svara på den personliga hänvändning, som min ärade vän här bakom mig nyss rigtade till mig, men jag är urständsat att göra det, jag förstod nemligen icke, hvad han menade.

Jag ber om ursäkt för att jag för tredje gången tager till orda; jag skulle icke hafva gjort det, om icke den ärade talaren från Onsjö härad hade anfört ett alldeles nytt skäl för det föreliggande styckets upptagande i lagförslaget. Men innan jag ingår på något bemötande af detta skäl, ber jag att få erinra honom om något, som jag sagt honom åtskilliga gånger förut både här i kammaren och — som jag säkert tror — privat.

Han yttrade i början af sitt anförande, att han skulle ha varit med om förslaget, om den börda, som det här blir fråga om, fördelades mellan staten, arbetsgifvaren och arbetarne. Men i så fall borde man ju få räkna den ärade talaren som en af förslagets anhängare, ty det är just så, som han vill, som bördan här är fördelad. Den är icke lagd ensamt på arbetsgifvarne, utan genom de sextio dagarnes karenstid samt det låga ersättningsbeloppet är bördan delad mellan arbetsgifvaren och arbetaren, och vidare har äfven staten tagit sin andel i densamma derigenom, att den åtagit sig förvaltningskostnaderna för riksförsäkringsanstalten.

Det nya skäl, som han anförde, var, att man derigenom skulle minska den börda, som man vill lägga på arbetsgifvaren. Det skälet har jag verkligen icke hört omnämnas förut. Men det är ju gifvet, att ju längre tid arbetsgifvaren slipper vara ansvarspliktig, dess mindre blir risken för honom. Men kan man verkligen finna det skälet vara så tungt vägande, om man jemför den risk, som arbetsgifvaren löper derigenom, att han är ansvarspliktig äfven under dessa åtta

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

dagar, med den risk, som arbetaren är utsatt för, derest han icke kommer in under lagen?

Om lagen innehölle en dylik bestämmelse om en åtta dagars karenstid, så skulle man med precis samma fog, som herr Ivar Månsson har för sitt skäl, kunna säga, att det är bra obilligt, att, när en mindre arbetsgifvare har tillfällig hjälp af några arbetare, han skall svara för den skada de lida genom olycksfall, derest detta inträffat på nionde dagen.

För min del kan jag emellertid icke finna, att risken för arbetsgifvarne härvidlag är så synnerligen stor, ty det är ju endast fem procent af alla olycksfall, som kunna hänföras under denna lag, och huru många olycksfall kan det då vara, som komma att inträffa under dessa åtta dagar? Nej, icke ökas risken för arbetsgifvarne i någon väsentlig mån, derest man utesluter denna bestämmelse om de åtta dagarnes karenstid, men väl innebär insättandet af denna bestämmelse ur arbetaresynpunkt — såsom redan blifvit frambållet — eu icke obetydlig försämring af hela förslaget, då ju derigenom hela den stora klassen af lösa arbetare skulle uteslutas från lagen. Jag kan därför icke, så gerna jag än ville, godvilligt tillmötesgå min ärade väns varmhjertade vädjan.

Herr Hedlund: Jag kan icke gå så långt som en föregående ärad talare, hvilken ville låta hela lagen falla, om icke denna punkt skulle ur förslaget uteslutas, emedan jag anser, att denna lag endast är en begynnelselag, som sedermera i många afseenden, i den mån erfarenheten visar det behöfligt, måste utfyllas och påbyggas. Men jag vill instämma i hvad den siste ärade talaren anförde och särskildt påpeka, att, om vi utesluta det ifrågavarande stycket, vi lika gerna kunna utesluta punkt 10 i följande paragraf, hvilken punkt föreskrifver, att arbetare, som idkar lastning eller lossning af varor, skall vid inträffande olycksfall under arbetet vara berättigad till ersättning enligt denna lag. Dessa arbetare kunna icke anställas hos en enda arbetsgifvare under åtta dagars tid, utan de arbeta ena dagen å ett fartyg tillhörigt ett rederi och andra dagen å ett annat fartyg tillhörande ett annat rederi; och de kunna sjelfva med bästa vilja i verden icke inrätta det på annat sätt, så framt de icke kunna förmå samtliga redare i ett samhälle att inrätta kollektivförsäkring. Men detta är något, som i så fall skulle komma att stå utanför lagen. Ty dessa redare kunna icke på grund af denna lag åläggas att göra det. Då således punkt 10 i följande paragraf, enligt min uppfattning, innebär den konsekvensen, att vi skola stryka tillägget i nu föreliggande paragraf, ber jag, herr talman, att af denna anledning få yrka afslag å utskottets förslag i denna punkt och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Ernst Carlsson*, *Nyström*, *Henricson*, *Darin*, *Sjövall*, *Loricks* och *Johansson* i Öija.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! För min del skall jag be att få förena mig med dem, hvilka yrkat afslag å den föredragna punkten.

Jag kan icke finna annat, än att ett bifall till denna punkt skulle komma att förrycka hela det föreliggande lagförslaget. Rubriken till lagen lyder: »Lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete», och dess första paragraf börjar med orden: »Varder arbetare skadad till följd af olycksfall i arbetet», etc. Om därför det af utskottet föreslagna tillägget af Riksdagen beslutes, tror jag, att hela lagförslaget förlorar en stor del af sin betydelse.

Nu säger man, att genom tillägget en arbetsgifvare skulle kunna råka ut för att få göra stora utbetalningar för lösa arbetare, hvilka han endast anställt för kort tid. Men jag ber att få påpeka, att hvarje arbetare, som år ut och år in arbetar, han är under de första åtta dagarne af sin anställning en lös arbetare. Om han då under dessa dagar i arbetet skulle råka ut för en olyckshändelse, då skulle han på grund af det föreslagna tillägget helt och hållet komma att mista det underhåll, som han i händelse af minskad arbetskraft så väl blefve i behof af för sin återstående lifstid. Jag kan åtminstone icke finna ett sådant handlingssätt rätt. Någon skilnad bör ej vara antingen olyckan inträffar under åttonde dagen eller under den nionde dagen, synes mig. På grund häraf anhåller jag, såsom sagdt, att få yrka afslag å den föredragna punkten.

I detta anförande instämde herr vice talmannen *Swartling* samt herrar *von Friesen*, *Höjer*, *Wallis*, *Wavrinsky*, *Berg* i Stockholm, *Byström*, *Eklund* i Stockholm, *Staaß*, *Branting*, friherre *De Geer*, *Boëthius*, *Pettersson* i Södertelje, *Ericsson* i Alberga, *Pantzarhielm*, *Andersson* i Bråborg, *Persson* i Arboga, *Eklundh* i Lund, *Kempe*, *Vahlquist*, *Widén*, *Berg* i Göteborg, *Landelius*, *Norman*, *Jansson* i Djursåtra, *Holmgren*, *Biesèrt*, *Spangenberg*, *Liljeholm*, *Bromée* i Billsta, *Cervin*, *Broström*, *Nordin* i Hamnerdal, *Hammarström*, *Thylander*, *Nydal*, *Nordin* i Sättna och *Dahlstedt*.

Herr Elowson: Herr talman! Utskottet erkänner i sin motivering, att det föredragna stycket strider mot den princip, på hvilken lagen hvilar. Det måste därför ha varit tungt vägande praktiska skäl, som kunnat förmå utskottet att frångå denna princip. Jag skall emellertid be att få fästa uppmärksamheten på ett praktiskt skäl, som talar för afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Den rättsgiltiga grund vi ha för ansvarspligten sammanhänger på det noggrannaste med nu gällande lag angående skydd i arbetet. Arbetaren skall åtnjuta skydd, och vi ha inspektörer, som skola vaka deröfver. Arbetets farlighet betingar detta. Emellertid kan skyddet vara otillräckligt och en olycka derigenom blifva en följd. Då äro

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.*
(Forts.)

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

de nya grundsatserna i den föreliggande lagen satta att råda bot på denna olägenhet. En ung arbetare kommer t. ex. till en fabrik, der yrket är mycket farligt. Han visas in i fabriken och får med hänsyn till yrkesrisken gå der på egen hand under de första åtta dagarne, ty arbetsgifvaren skall då icke ha någon ersättningspligt, om arbetaren skulle skada sig. Jag tror, att, om jag sammanställer denna sak med arbetsskyddet, vederbörande verkmästare och arbetsgifvare skola blifva mera intresserade af att undervisa denne yngling om de faror, som kunna möta honom, derest arbetsgifvaren för honom vore ansvarspliktig omedelbart efter anställningen. Således ett praktiskt skäl, som talar för att bifalla Kongl. Maj:ts förslag under § 1.

En annan sak, som också är af beskaffenhet att tala för afslag å utskottets hemställan, skall jag äfven be att få andraga. Man har nu föreslagit upprättandet af en riksförsäkringsanstalt. Jag ser deri en stor fördel, emedan man derigenom kan komma till en sammanbindning af ansvarspligten och försäkringsprincipen. Ansvarspligten passar kanske bra för stora arbetsgifvare, hvaremot försäkringsprincipen är att föredraga för de små arbetsgifvarne. Skulle nu utskottets förslag antagas, komme detta utan tvifvel att motverka benägenheten att söka försäkring, hvaremot, om Kongl. Maj:ts förslag antoges, detta skulle komma att bidraga till att arbetsgifvarne sökte försäkring för sina arbetare; och det finnes icke något försäkrings-tekniskt hinder för att arbetarne då skulle komma att blifva försäkrade från första stund de inträda i arbetet.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på en tredje omständighet. Om man läser utskottets förslag rätt, kan man näppeligen finna, att en arbetare, som tagit anställning i ett ersättningspligtigt yrke, är berättigad att i riksförsäkringsanstalten försäkra sig sjelf under den tid arbetsgifvaren icke skulle vara ersättningspliktig för honom. Om derfor arbetsgifvaren icke har någon ersättningspligt under de första åtta dagarne, förefaller det mig, som om arbetaren under denna tid icke heller skulle kunna försäkra sig sjelf. I alla händelser blefve han invecklad i svårigheter. Har jag orätt häri, ber jag någon af de ledamöter i utskottet, som varit med om utarbetandet af utskottets förslag, att meddela rättelse. På grund af hvad jag nu anført, skulle jag anse det synnerligen fördelaktigt, om kammaren beträffande detta stycke ville afslå utskottets hemställan och bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner beslöt kammaren att ur paragrafen utesluta ifrågavarande stycke.

Fjerde stycket.

Godkändes.

§ 2.

Utskottet hade i denna paragraf, i anslutning till Kongl. Maj:ts förslag, men med upptagande, i anledning af friherre Lagerbrings ofvanberörda motion, bland de i förslaget uppräknade yrken jemväl af jernvägs- och spårvägstrafik, hemställt, att paragrafen måtte erhålla denna lydelse:

Skyldighet att enligt 1 § utgifva ersättning åligge enskild arbetsgivare, der han såsom yrke utöfvar någon här nedan omfördad verksamhet, nemligen:

- 1) skogsafverkning, sågverks- eller brädgårdsrörelse;
 - 2) upptagning af is eller torf;
 - 3) grufdrift, sten- eller kalkbrytning, tegeltillverkning, bruksrörelse eller annan verksamhet, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att anse såsom handverk;
 - 4) fabriksrörelse;
 - 5) skeppsbyggeri-, bränneri-, bryggeri-, bageri-, slagteri-, mejeri- eller qvarnrörelse, som idkas på sådant sätt och i sådan omfattning, att den kan anses med fabriksrörelse jemförlig;
 - 6) boktryckeriverksamhet;
 - 7) tillverkning af explosiva varor;
 - 8) skorstensfejareverksamhet;
 - 9) flottning;
 - 10) lastning eller lossning af varor;
 - 11) jernvägs- eller spårvägstrafik;
 - 12) byggnadsverksamhet, derunder inbegripet jemväl utförande af väg- eller vattenbyggnad;
 - 13) bergsprängning, jordschaktning, stensättning, murning, timring eller taktäckning;
 - 14) utförande af elektriska ledningar eller af gas-, vatten- eller kloakledningar;
 - 15) verksamhet, som afser att framställa, öfverföra eller fördela elektrisk kraft, äfvensom drifvande af gas- eller vattenledningsverk.
- Ersättningskyldigheten omfattar skada till följd af olycksfall, som härflyter från utöfningen af arbetsgivarens yrke.
- I denna § afses ej verksamhet, som idkas allenast såsom binäring till jordbruk.

Vid paragrafen var fogad reservation af herr *Jönsson* i Färeköp emot utskottets beslut att afstyrka bifall till den af honom väckta motionen n:o 169, deri hemstälts, att sista stycket i 2 § af Kongl. Maj:ts förslag måtte i sak erhålla följande lydelse:

»I denna § afses ej verksamhet, som idkas allenast såsom binäring till jordbruk, icke heller sådan industri, hvars rörelse bedrivs af mindre antal än fyra anstälde arbetare; eller ock sådan industri, hvars idkare icke erlägger bevilning för minst 1,500 kronor».

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

Sedan paragrafen blifvit föredragen, anförde

Herr Staaff: Såsom alla, hvilka egnat någon uppmärksamhet åt de många och långa arbeten, som gjorts på denna lagstiftning, veta, är förhållandet, att, vid olika skeden i dessa arbeten, en olika behandling gifvits åt den redan nu bestående lagen om ersättning för skada i följd af olycksfall, som gäller för jernvägens arbetare och betjente, kort sagt för hela jernvägspersonalen. Denna fråga har det särskilda utskottet för i år sökt gifva en lösning, som förut icke varit framlagd. Utskottet har nemligen ansett det vara obilligt att utan vidare beröfva dem, som nu äro anställda i jernvägens tjenst, den förmån de ha i 1886 års lag, och därför föreslagit ett stadgande utaf innehåll, att visserligen jernvägstrafiken skulle öfverföras till den nya lagen, men att det gamla stadgandet i 1886 års lag, fortfarande skulle gälla för dem, hvilka vid den nya lagens tillkomst voro anställda i jernvägens tjenst. Jag tillåter mig därför först och främst erinra om hvad 1886 års lag gifver dem, som drabbats af olycksfall, i förhållande till hvad den nu föreslagna lagen skulle gifva dem. Jag har i det afseendet från en af mig förra riksdagen väckt motion, som lyckades tillvinna sig det särskilda utskottets uppmärksamhet, och som äfven resulterade i ett beslut af denna kammare, samlat några exempel och uppdragit några jemförelser, af hvilka jag nu skall be att få framställa ett par stycken.

En extra banvakt, som genom olyckshändelse miste ena benet och led svår skada å det andra, erhöll genom Stockholms rådstufvurätts och Svea hofrätts sammanstämmande domar för sveda och värk 500 kr., för reparation af konstgjordt ben 33 kr. om året och för lyte och hinder i näring 720 kr. om året. Enligt nu förevarande lagförslag skulle han allt som allt hafva erhållit en årlig lifränta af 300 kr.

En extra stationskarl förlorade genom olycksfall ena foten och halfva underbenet, således half invalid, samt erhöll genom Stockholms rådstufvurätts och Svea hofrätts sammanstämmande domar för sveda och värk 500 kr., för reparation af konstgjordt ben 33 kr. om året och för lyte och hinder i näring 540 kr. om året. Enligt nu förevarande lagförslag skulle han inalles hafva fått en årlig lifränta, som sannolikt bestämts till 150 kr.

En lokomotivförare, som afled genom olyckshändelse, efterlemnade enka och tre barn. Dessa erhöilo genom Stockholms rådstufvurätts dom: enkan 450 kr. om året och hvarje af barnen 150 kr. om året till 18 års ålder. Enligt nu förevarande lagförslag skulle enkan och barnen tillsammans hafva erhållit — utom begravningshjelp 60 kr. — 300 kr. Således 900 kr. mot 300 kr.

Dessa exempel må vara tillräckliga för att bestyrka det faktum, att en öfvergång från 1886 års lag till det nu förevarande lagförslaget för jernvägsfolket kommer att innebära en *kolossal* försämring. Det är väl med tanke härpå, som utskottet af billighetshänsyn föreslagit, att bestämmelserna i 1886 års lag fortfarande skola gälla

för redan anställda arbetare i jernvägens tjänst, ty då kunna icke rättvisans och billighetens kraf anses kränkta. Ja, det måste man ju erkänna, att detta resonnement kan hafva vissa skäl för sig, ty här har hänsynen till en i viss mån redan förvärfvad rättighet blifvit tillgodosedd. Men jag frågar: Är det derfor också sagdt, att det är principiellt riktigt att lagstifta på detta sätt? Man har en god lag, en lag, mot hvilken någon anmärkning af den, som drabbas af dess tunga, icke blifvit framställd; man gör sedan en generel lag och så säger man, att den förra lagen derfor helt och hållet skall stryka på foten för denna nya generella lag. Man har visserligen inom den finansiella vetenskapen den normen, att en sämre mynnsort uttränger en bättre, men att öfverföra detta till lagstiftningens område och låta en sämre lag uttränga en bättre, det är dock något besynnerligt.

Jag har nu visserligen observerat, att högsta domstolen i denna fråga afgifvit ett yttrande, som jag tror i detta fall kommer att spela en stor rol. Hufvudsakligaste delen af detta yttrande torde väl vara hvad, som innehålles i sista punkten af yttrandet, der det heter: »Der lagstiftaren erkänner arbetarens rätt till ersättning för olycksfall i arbetet, der måste enligt sakens natur rätten alltid vara densamma.» Detta uttalande tager sig emellertid något besynnerligt ut i skenet deraf, att vi i 15 år hafva haft en lag, deruti lagstiftaren tillerkänt sina arbetare rätt till sådan ersättning, utan att ännu i denna stund den åskådningen lyckats tränga sig fram, att också alla andra arbetare borde ega denna rätt.

Det synes mig, som om hela denna högsta domstolens uppfattning i sjelfva verket hvilat på en sammanblandning af två saker. Då de, som ifrå för detta nya lagförslag, vilja försvara grunden för detsamma, har jag icke erfarit, att någon af dem till stöd för det belopp, som den nya lagen skulle gifva vid olycksfall, har åberopat rättvisans grund, utan man har helt och hållet åberopat opportunitetsgrunder. Man har sagt, att vi, från politisk synpunkt sedt, icke kunna få igenom lagen, med andra bestämmelser, att det således icke finnes någon möjlighet att komma till högre belopp, och man har sagt, att man icke kan pålägga särskildt de jämförelsevis mindre industriidkarne, som också skulle omfattas af denna lag, större uppoffringar. Vid sådant förhållande finner man emellertid lätt, att högsta domstolen i sitt yttrande insätter ordet *rätt* på ett ställe, der det i sjelfva verket alldeles icke har någon tillämpning, ty i fråga om dessa ersättningsbelopp, som utgöra hufvudskilnaden mellan 1886 års lag och den nya lagen, i fråga om dessa belopp har i den nya lagen icke hänsyn till rättvisan gjort sig gällande, hvilket icke heller påståtts af någon, icke ens af lagens egna upphöfsmän, utan man har — det erkänna de sjelfva — offrat hänsynen till rättvisan för att vinna ett högre mål. Det är klart, att man, då man införde 1886 års lag, resonnerade på det sättet, att man borde börja med denna industri, derfor att den till sjelfva sin natur är en storindustri

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

— man kan nemligen icke idka jernvägsdrift såsom en liten industri. De skäl, som med afseende på det nya lagförslaget verkat till skadeståndsbeloppens nedsättning, förefinnas således icke för den industri, som det här gäller — de förefunnos icke då och de förefinnas icke heller nu. Jag måste sålunda säga, att det förefaller mig, att i fall man skulle stryka 1886 års lag, äfven med den jemkning, som utskottet föreslagit, man för en formel likformighet skulle offra den verkliga rättvisans princip. Nu kan man visserligen säga, att 1886 års lag verkligen är så till vida ofullkomlig, att genom densamma uteslutes en del olycksfall, som skulle falla under den nya lagen. Det är visserligen sant, att denna lag tolkats så, att man under olycksfall, som uppkommit i följd af jernvägsdrift, icke hänför alla olycksfall, som de uti jernvägens tjänst anställda personer kunna ådraga sig i jernvägens ärenden, men om man jemför skillnaden mellan det understöd, som enligt den nya lagen skulle lemnas, och det understöd, som redan nu lemnas af fattigvärden, är denna skillnad icke så stor, att den på långa vägar kan uppväga den fördel, som jernvägsbetjeningen skulle vinna genom att fortfarande få uppbära skadeersättning i enlighet med 1886 års lag. Dessutom finnes med hänsyn till innehållet af utskottets eget förslag ett särskildt skäl att icke förfara så som utskottet föreslår i fråga om 1886 års lag. Man skulle ju nemligen kunna tänka, att om nu också beloppet enligt den nya lagen är väl ringa tilltaget, möjlighet dock kunde beredas arbetarne att höja detta belopp genom frivillig försäkring. En sådan möjlighet är också beredd så till vida, att de få försäkra sig i den nya riksförsäkringsanstalten, men, märk väl, med sådana inskränkingar, att jernvägsbetjeningen i allt fall icke kan komma upp till de belopp, som densamma enligt 1886 års lag kunnat erhålla — så stora äro nemligen de inskränkingar, som utskottet af skäl, på hvilka jag icke här skall ingå, men hvilka i alla händelser icke kunna kallas principiella, har gjort i arbetarnes rätt att försäkra sig i riksförsäkringsanstalten.

På de skäl, som jag har haft äran i korthet anföra, vågar jag för min del anse, att det skulle vara lämpligt, om Andra Kammaren ville i detta fall ansluta sig till Kongl. Maj:ts proposition, som jag tror innefattar, om också kanske icke den absolut bästa möjliga lösningen af denna fråga, likväl den för närvarande bästa möjliga. Andra Kammaren handlar derigenom också i principiell öfverensstämmelse med det beslut, som Andra Kammaren vid förra årets riksdag fattade, då kammaren, den gången med anslutning till det dåvarande särskilda utskottets hemställan, bibehöll jernvägsfolket vid deras genom 1886 års lag medgifna rättigheter. Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka afslag å utskottets förslag i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *von Friesen, Fredholm, Höjer, Branting, Bergström* i Stockholm, *Pantzarhielm, Persson* i Arboga, *K. G.*

Karlsson i Göteborg, Johansson i Öija, Norman, Thylander, Eklund i Stockholm, Byström, Österberg och Berg i Göteborg.

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

Grefve Hamilton: Herr talman, mine herrar! I fråga om den punkt, som nu föreligger, befinner jag mig i en belägenhet, som icke så sällan förelegat för mig under denna frågas behandling, nemligen att jag måste försvara något, som jag icke anser vara det bästa möjliga.

Herrarne veta, såsom också af en föregående talare berörts, att det mött ganska stora svårigheter att finna en rätt lösning med afseende å olycksfallsförsäkringslagens ställning till jernvägspersonalen. Det är bekant, att 1886 års lag och det nu föreliggande lagförslaget ingalunda hafva samma omfattning, utan att 1886 års lag är betydligt mera inskränkt, så att det finnes många fall, som skulle falla under den nya lagen, men som icke beröras af 1886 års lag. De komiterade, som skulle upprätta det förberedande förslag, som lagts till grund för det nu föreliggande förslaget, och bland hvilka jag var en, trodde, att den bästa lösningen skulle vara den, att båda lagarne förklarades tillämpliga på jernvägsdriften, att således 1886 års lag finge fortfarande gälla vid sidan af olycksfallsförsäkringslagen, men att samtidigt stadgades, att för de fall, då de båda lagarne komme att kollidera och ersättning således skulle komma att utgå enligt båda lagarne, en afräkning skulle ske, så att faktiskt ersättning skulle utgå allenast efter den ena lagen. Detta tror jag för min del hade varit den lösning, som mest tillfredsställt både rättvisa och billighet. Emellertid framställdes mot detta förslag en bestämd protest af Högsta domstolen, som ansåg, att det vore alldeles stridande mot sunda principer att låta tvenne olika skadeersättningslagar blifva gällande för samma fall.

Med anledning deraf sökte man finna andra utvägar. Kongl. Maj:ts förslag i fjol var ett försök till lösning. Andra Kammaren stannade slutligen på yrkande af herr Staaff vid utskottets förslag att helt enkelt utesluta jernvägsdriften från olycksfallsförsäkringen, oaktadt utskottet i likhet med herr Staaff erkände, att detta ingalunda var en tillfredsställande lösning, i ty att det derigenom skulle i många fall komma att inträffa, att jernvägarnes arbetare skulle bli utan ersättning. Men nu protesterade högsta domstolen lika bestämdt mot en dylik anordning, som den förut protesterat mot den anordning, som föreslagits af komitén. Herrarne ha förmodligen tagit del af det anförande, som vid frågans behandling i högsta domstolen hölls af justitierådet Afzelius, och i hvilket högsta domstolens samtliga ledamöter instämde. Högsta domstolen ansåg, i korthet sagdt, att, då det här skulle stiftas en allmän lag rörande olycksfall i arbete, det vore oförsvärligt, att det skulle finnas olika lagar med olika ersättningsbelopp och olika normer i öfrigt för olika industrier. Jag tror, att i den mån denna åsigt biträdades, den ej kan beröras af den invändningen af den siste talaren, att här vore fråga om en

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

industri, som drifves af bolag med ekonomisk bärkraft; ty det vore en ganska betänklig sak, om man skulle inslå på den vägen att såsom giltig princip förklara, att ersättningsbeloppet skall mätas efter arbetsgifvarens ekonomiska bärkraft. Jag tror icke, att den invändningen egentligen kan tillmätas någon större betydelse.

Emellertid befann sig utskottet i den belägenheten, att utskottet mycket väl förutsåg, att hvad högsta domstolen här bestämdt hade uttalat sig mot, hade man ej utsigt att få igenom i Första Kammaren, i synnerhet som högsta domstolens talman äfven är ledamot af nämnda kammare. Å andra sidan kunde ej heller Kongl. Maj:ts förslag vinna sympatier inom utskottet. Detta förslag gick i korthet ut derpå, att man skulle äfven för annan jernvägsdrift än den, som drifves med ånga, införa bestämmelser motsvarande dem, som finnas i 1886 års lag. Detta förslag vann ej några sympatier inom utskottet hufvudsakligen därför, att man ansåg att, om det verkligen såsom högsta domstolen förmenar, vore olämpligt att ha lagar med olika ersättningsbelopp för olika industrier, så borde man ej ytterligare gå derhän att införa ännu flera speciallagar med större ersättningsbelopp än de allmänna. Och det gälde då för utskottet att finna någon utväg, som kunde ena sinnena och hvilken man kunde ansluta sig till; och då förmenade vi, att den gravaste anmärkning, som skulle kunna göras mot högsta domstolens förslag, ovilkorligen skulle afväpnas derigenom, att man stälde det så, att de ändrade bestämmelser, hvarigenom jernvägsdriften likställdes med öfriga näringar, icke skulle komma att drabba dem, som vid lagens trädande i kraft redan fått anställning i jernvägarne tjänst. Och jag tyckte äfven, att den ärade talaren nyss i viss mån erkände, att dermed vore ett försök gjordt att skipa rättvisa.

Jag har anslutit mig till detta förslag och anser, att man skulle kunna gå denna väg, då man väl kan säga att, äfven om en hel klass framdeles kommer i en mindre gynsam ställning än nu, dock ingen orättvisa drabbar någon individ.

Nu yrkade herr Staaff bifall till sitt förslag och många instämde med honom. Men, mine herrar, jag vill vädja till er, såsom jag många gånger förut gjort, och ber då att få framhålla, att det just i denna punkt är af vigt att ej äfventyra förslaget genom att bifalla herr Staaffs yrkande. Ty gifvet är, att om öfver hufvud taget förslaget går igenom i Första Kammaren, herr Afzelli förslag der kommer att vinna framgång; och huru det skulle bli möjligt att åstadkomma en sammanjemkning mellan hans och herr Staaffs förslag, kan åtminstone jag ej finna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Färeköp: Herr talman, mine herrar! Jag har i en motion yrkat, att sista stycket i § 2 af Kongl. Maj:ts förslag måtte i sak erhålla följande lydelse: »I denna § afses ej verksamhet

som idkas allenast såsom binäring till jordbruk, icke heller sådan industri, hvars rörelse bedrivs af mindre antal än fyra anstälde arbetare; eller ock sådan industri, hvars idkare icke erlägger bevilning för minst 1,500 kr.» Utskottet har icke funnit sig böra tillstyrka detta förslag, men det har ej heller visat, att hvad jag i min motion yrkat, är obefogadt. Det har svarat på min motion, att farhågorna för den mindre industrien synas allt för öfverdrifna. Jag försäkrar, att det finnes många små arbetsgifvare, som äro i sämre ställning än mängden arbetare, och jag har äfven påpekat i min motion, att det skulle kunna hända, att det blefve bra litet bevändt med denna försäkring, om nemligen arbetsgifvaren ingenting egde, hvarigenom arbetaren ginge miste om försäkringsbeloppet. Vore arbetsgifvaren deremot ej *ålagd* att försäkra, skulle arbetaren sjelf kunna försäkra sig, och han blefve derigenom mera skyddad.

Det vill äfven synas, som om genom antagande af det föreliggande förslaget det skulle kunna uppstå en oändlig mängd rättgångar rörande frågan, hvilka vore försäkringsskyldiga eller ej, och hvilka yrken som försäkringspligten skulle omfatta. Jag tror, att, då en riksförsäkringsanstalt kommit till stånd, det vore bäst, att dessa smärre industrier blefve fria. Derfor, herr talman, kan jag ej göra annat än att vidhålla det yrkande, som jag gjort i min motion.

Grefve Hamilton: Jag anser mig skyldig att svara några ord på hvad den siste ärade talaren anförde. Det kan väl aldrig synas vara en tänkbar möjlighet, att, om man från försäkringslagens räckvidd vill utesluta de mindre industrierna, man skulle använda en sådan utväg, som motionären föreslagit. Hvad skulle det ligga för rimlighet och rättvisa deri, att arbetsgifvarens ansvarsskyldighet skulle bero på hans debetsedel? Motionären menar naturligtvis, att genom hans förslag de små industrierna skulle bli befriade. Men det kan hända det största och rikaste bolag, att det under något år ginge med förlust, och under det året skulle alltså arbetarne sakna det skydd, som en olycksfallsförsäkringslag skulle medföra. Ej kan det gå an att på något sätt göra bevillningen bestämmande för en arbetsgifvares försäkringspligt. Och lika litet kan det anses lämpligt eller försvaras såsom rättvist, att ersättningen i händelse af olycksfall skulle vara beroende på den omständigheten, huruvida arbetaren har tre eller fyra kamrater. Detta skulle kunna leda till mycket förhatliga konsekvenser. Jag vill nämna ett exempel. Vid en industri voro sysselsatta fyra arbetare, men så gick en. Då inträffade ett olycksfall, och då den skadade ville ha ersättning, fick han till svar: ja, hade det inträffat i går hade du fått hjälp, men nu får du ingen, ty då olycksfallet inträffade, hade jag blott tre arbetare. Nej, vill man inskränka förslaget räckvidd, måste man tillgripa andra utvägar. För min del kan jag därför ej biträda motionärens förslag.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*

Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)

Herr Staaff: Blott några ord för att bemöta min ärade väns, grefve Hamiltons, yttrande mot mig.

Jag har aldrig uttalat någon sådan princip eller gifvit anledning till att anses omfatta en sådan princip som den, att man skulle rätta ersättningsbeloppets storlek efter industriens bärkraft eller arbetsgifvarens rikedom. Något dylikt uttalande har jag ej gjort, men jag har sagt, att vi ega en lag, som gäller för en enda industri, samt att med afseende på denna industri de hänsyn, som verka till nedbringande af beloppen i den nya lagen, alldeles icke hafva någon betydelse; och därför anser jag det orimligt att låta den nya lagens sämre beskaffenhet inverka på den gamla lagens bättre beskaffenhet. Det är hvad jag sagt.

Hvad vidare frågan om sammanjemkningen angår, tror jag, att det varit ett mycket stort misstag af grefve Hamilton att föreställa sig, att Första Kammaren skall omfatta utskottets förslag. Detta är ej alls gifvet. Skall man draga ut konsekvenserna af justitierådet Afzelii yttrande i högsta domstolen, hvilket yttrande grefve Hamilton åberopade, skulle han ej vara för utskottets förslag, utan för ett fullständigt brytande med 1886 års lag beträffande alla dem som komma under den nya lagen. Ty hans anförande går ut på, att båda lagarna under inga förhållanden få verka jemnsides med hvarandra. Och hvad beträffar möjligheten till sammanjemkning, är jag viss om, att det skall finnas så mycken skicklighet och omsigt i det särskilda utskottet, att en sammanjemkning ej skulle möta svårigheter, om densamma skulle blifva behöflig.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen till en början propositioner å de yrkanden, som framstälts i fråga om upptagande bland de i paragrafen omförmälda yrken jemväl af utfölvande af jernvägs- och spårsvägstrafik, nemligen *dels* yrkande på bifall till ett dylikt upptagande, *dels ock* yrkande på godkännande i ifrågavarande afseende af Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af paragrafen; och fann herr talmannen sistnämnda yrkande vara med öfvervägande ja besvaradt. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som godkänner Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af § 2 i förevarande förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete i fråga om uteslutande af utfölvandet af jernvägs- och spårsvägstrafik från de yrken, som upptagas i nämnda paragraf, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit, att utöfvandet af jernvägs- och spårvägstrafik skall bland nämnda yrken upptagas.

Voteringen utföll med 68 ja, men 141 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Efter af herr talmannen häruppå gifna propositioner i afseende å lydelsen af sista stycket i ifrågavarande paragraf, godkände kammaren utskottets härutinnan framställda förslag; hvarefter kammaren förklarade sig godkänna paragrafens lydelse i dess helhet i öfverensstämmelse med utskottets förslag.

§ 3.

Godkändes jemväl.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,15 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böö.

*Angående
förslag till
lag angående
ersättning
för skada till
följd af
olycksfall i
arbete m. m.
(Forts.)*